

SKUTEČNOST

N E Z Á V I S L Á R E V U E

RÍDÍ REDAKČNÍ KRUH V LONDÝNĚ A MNICHOVĚ

Ročník III.

Leden 1951.

Číslo I.

O B S A H

PROZATÍMNÍ BILANCE	KAROL BELÁK
SVOBODA A KULTURA	KAROL BELÁK
S EVROPOU LZE ZAČÍT OKAMŽITĚ	ĽADISLAV MATEJKA
VEŘEJNOST ZEMĚ (Kantáta z poloviny století)	KAREL BRUŠÁK
CO TEĎ	MILOŠ JIRÁNEK
O HISTORII EVROPSKÉ LITERATURY	PITI
ZNaky ÚPADKU	JOSIF KODÍČEK
ZDENĚK NEJEDLÝ — symptom režimu	H. J. HÁJEK
INTELIGENCE DOMA	AQUA

Všem, kteří se zajímají o problémy nového uspořádání evropského doporučujeme četbu

CAHIERS de BRUGES (BRUGES QUARTERLY)

Anglická a francouzská čtvrtletní revue věnovaná práci Evropské koleje v Brugách
(jedno číslo cca 80 stran)

Předplatné: Belgie 180 Fr.

Ostatní země: 200 Bel. Fr.

Číslo pošt. šek. účtu 843.30, Collège d'Europe, Dwyer 16,
Bruges — s poznámkou Abonnement aux Cahiers de Bruges.

Oznamujeme nové vydání knihy

Karla Čapka „Hovory s TGM“

Kniha vyjde pravděpodobně v červnu v omezeném počtu výtisků. Závazné objednávky nutno zaslati proto naší administraci co nejdříve. Cena 12 s. 6 d. plus poštovné.

Zájemcům pošleme seznam knih, které vyjdou v letošním roce jen pro pravidelné odběratele.

DULEŽITÉ OZNÁMENÍ

Oznamujeme našim čtenářům, že
administrace SKUTEČNOSTI přesídlila do Londýna.

Předplatné a objednávky řiďte na adresu:

28, ORCHARD CRESCENT, EDGWARE, MIDDLESEX, ENGLAND.

REDAKČNÍ PŘÍSPĚVKY zasílejte do Mnichova:

POST BOX 6, Postamt 62, Munchen, Germany, US ZONE.

Prosíme všechny čtenáře, kteří zaplatili předplatné jen na půl roku, aby nezapomněli včas poukázat příslušnou částku za druhé pololetí. Toto číslo zasíláme už jen těm čtenářům, kteří buď předplatné za uplynulý půlrok zaplatili nebo jiným způsobem projevili o „Skutečnost“ zájem.

Redakce „Skutečnosti“ je dále ochotna uveřejnit za minimální poplatek inseráty a různá oznámení (zjištění adres a.p.). Prosíme všechny zájemce, aby se v této věci obraceli přímo na adresu redakce, 28, Orchard-Crescent, Edgware, Middlesex, England.

PŘEDPLATNÉ PULROČNĚ

Australie	
Belgie	70 frs
V Británii a šterl. ob- last	10 sh
Brazílie	45,- Cr.S
Francie	400 frs
Holandsko	6 zl
Itálie	
Kanada	S 1,5
Německo	6 DM
Norsko	7 K
Švédsko	6 K
Švýcarsko	6 frs
USA	S 1,5

SKUTEČNOST SE PŘEDPLÁCI

ve Velké Británii a v zemích sterlingové oblasti — ve formě nevyplněného a nekříženeho Postal Orderu na adresu 28, Orchard Crescent, Edgware, Middlesex, England.

v Brasilii — na konto Paulo Rathunde, Banco Auxiliar de Sao Paulo S. A., Sao Paulo, US, Brasil. Výhradní zastoupení „Skutečnosti“ pro Brasilii: „Skutečnost“, Caixa Postal 6196, Sao Paulo, Brasil.

ve Francii — na c. c. 746.662, Stanislaw Kubát, Paris.

v Německu — na adr. Boris Pešek, Ludwigsburg, Konto Nr. 54648 Postcheckamt Stuttgart.

v Kanadě — na konto č. 2487, Departement d' épargne, Banque de Montreal, Napierville, P. Q.

ve Švýcarsku — na účet I. 6043, Karol Belák, — Berger, Genève.

v USA — mezinár. převodem nebo bankovkou v dopise na Genève 11, C.p. 393.

V zemích kde není zřízeno šekové konto, vyrovnávejte předplatné bankovkou v dopise nebo 15 mezinárodními odpovědkami.

PROZATÍMNÍ BILANCE

Čas občas ptají se nás naši čtenáři po našem programu, co prý vlastně chceme. Doufali jsme, že naše činnost sama jim odpoví. Patrně však nestačí a tak chceme krátce dát přímou odpověď, která bude zároveň prozatímní rekapitulací dosavadních našich snah.

Mladí lidé, sdružení ve Skutečnosti, našli se většinou až v exilu. Aniž věděli, už předem je spojoval cíl, za kterým šli z vlasti: chtěli pokračovat v boji, který už doma byl nemožný. Masarykova slova „neskládat ruce v klín za žádných okolností“ provázela je na cestě do vyhnanství. Poměry, které našli v emigraci, byly podivné: na každém kroku čekala práce, naléhavé, konkrétní úkoly. A odpověď, kterou vedoucí emigrace dávala, byla — politika a k tomu ještě jaká politika!

I řekli jsme si, že musíme začít sami; bylo nám jasné, že budeme dělat „politiku nepolitickou“, jak o ní mluvil Masaryk. Abychom se vzájemně našli, začli jsme vydávat Skutečnost, která měla — a má dosud být výzvou všem našim lidem v cizině, mladým i starým, aby se spojili k společné práci na konkrétní úkoly, ne v politice, ale „v duchu a pravdě“. Chtěli jsme a chceme vybudovat ve Skutečnosti orgán pro duchovní boj naší emigrace. Jméno samo ukazuje, že prvním předpokladem k němu je poznání dnešní situace, české i slovenské a světové. Víme sami nejlépe, jak velké nedostatky naše revue má. Věříme však, že se nám podaří ji nejen udržet, nýbrž i rozšířit a zdokonalit, aby se stalaforem pro tu část emigrace, která má porozumění pro duchovní boj a chce jej vzít doopravdy. Mnozí nás chválí, jiní haní, bohužel ani jedni ani druhí nám nepomáhají, ale spoluprací, ať kladnou kritikou.

Od počátku své činnosti jsme si byli vědomi, že „česká otázka“ je otázkou světovou i v kulturním smyslu, že proto musíme nalézt své místo v současném světovém duchovním zápase a dovést se ho účinně zúčastnit v duchu svých domácích tradic. Jest to nemalá ctižádost, víme, ale jak chceme jinak dnes ve světě vůbec něco znamenat? Hleděli jsme se proto zapojit na širší hnutí a začli jsme vydávat anglicky a německy „Democratia Militans“, abychom upo-

zornili na své snahy cizí veřejnost. I byli jsme pozváni na berlínský kongres pro kulturní svobodu a spolupracujeme na organizaci hnutí „Přátelé svobody“, které má být trvalým pokračováním kongresu. Doufáme, že v mládeži tohoto hnutí najdeme mezinárodní rámec, v němž se uplatníme organizačně i programově.

Upozorňovali jsme hned v prvních číslech Skutečnosti na fakt, že v dnešní naší emigraci je tak početné vysokoškolské studentstvo a volali jsme po promyšleném programu pro ně. Zdůrazňovali jsme, že je třeba jednak organizované pomoci hmotné, jednak cílevědomého vedení prostředkem svědomitého výběru, aby nejspoknějším emigrovaným studentům a mladé inteligenci byla dána plná možnost důkladného odborného vzdělání ve střediscích západní kultury. Vidíme zde jedinečnou příležitost pro výchovu příštích kulturních a politických pracovníků našeho národního života, dnes tak chudého a stále decimovaného. Byli bychom rádi, kdyby tato příležitost nezůstala nevyužita a domníváme se, že by se této otázce mělo věnovat zvláštní oddělení RSČ.

Na vydávání knižní práce nepomýšleli, neboť jsme se domnívali, že tuto úlohu převezme Masarykův demokratický svaz. Bohužel, Masarykův svaz živoří, není-li vůbec mrtev, a tak uvažujeme, co bychom mohli udělati v tomto důležitém bodě.

Přesto, že sledujeme konkrétní cíle a úkoly, jak je přináší situace naší emigrace, vycházíme z jednotné duchovní základny, na které se podstatně shodujeme. Základní problém naší doby vidíme v otázce, jak překonat anarchii hospodářskou, společenskou a mravní, do které se lidstvo dostalo vývojem posledních tří století. V této anarchii shledáváme podstatu dnešní světové krise. Od způsobu, jakým bude řešena, závisí osudová otázka: jaké lidstvo bude v budoucnosti žít na této planetě, zda lidé či roboti, zda člověk civilisovaný, nebo, mluveno s Koestlerem, člověk mravně neandertálský, i když technicky vyspělý. Toto jest vlastní výzva dnešnímu lidstvu. Jsme nesmlouvavě proti fašismu a komunismu právě z toho důvodu, že tato násilná a náslínická hnutí nemají intimního porozumění pro to, co je vpravdě lidské v člověku

a predstavujú nebezpečí tohoto neandertálsťví. Proti všem teoriím o pouhlé časově-prostorové podstatě světa a jeho vulgárnímu výrazu „materialismu“ stavíme s filosofem Rádlem viru — ba jistotu — v existenci mravního světa. Myslíme tím, že v podstatě jest vládoucí duchovní složka, která se projevuje u lidí porozuměním pro to, co je pravdivé, dobré, spravedlivé, takže je možno na toto porozumění apelovat. Se silami mravního světa je potřeba se spojovat a je podporovat. V tomto smyslu chceme jednat, ne však kázat, ani moralisovat.

Je nám dále samozřejmé, že v západní civilizaci, k níž se brdíme, je mravní svět zakotven v řecko-židovsko-křesťanské duchovní tradici a že proto je třeba z ní vycházet. Praktickou její formou je demokracie, kterou plně přijímáme a jsme přesvědčeni, že důsledné uplatnění je stále nejlepším programem jak politickým tak životním jednotlivců i národů. I v tomto jsme žáky Masarykovými, demokracie nám ovšem znamená osobní iniciativu a zodpovědnost, nemyšlitelné bez svobody právě tak jako mravní svět, který je světem individuálního rozhodování.

Jsmo přesvědčeni, že hospodářskou anarchii lze překonat cestou demokratickou. Přejeme bychom si, aby naši přátelé národohospodářů ukázali rozbořem vývoje západního světa, jak se tato přeměna dá provádět ve svobodě a metodami, které odpovídají zemím vyspělým hospodářsky a kulturně.

Snažili jsme se a snažíme o spolupráci se snažami o vytvoření sjednocené Evropy na základě

federalismu. Věříme, že Evropa boj o své uspořádání musí si vybojovat sama a obrodit se ve svých ideálech. Zůstáváme rozhodně duchovně i prostorově v Evropě, neboť věříme, že Evropa má ještě co říci světu v jeho těžké křisi, neboť přes svou slabost hospodářskou a politickou je stále přední velmocí duchovní.

Chtěli bychom říci ještě slovo o svém postoji k Německu, zvláště se zřetelem k odsunu našich Němců. Činíme tak proto, že úvahy uveřejněné svého času ve Skutečnosti nedošly porozumění, jakého jsme si přáli. Lidé se prostě rozčílili a rozložili na nás. Nás však toto křečovitě, zlobně, ba nenávistně rozčilení utvrdilo v domněnce, že v našem národním svědomí jest bolavé místo, kterého se bojíme dotknouti. Nám šlo právě o to, aby se klidně rozebralo, co se odsunem Němců vlastně stalo, proč a jak, a dá-li se to, co a jak se stalo, uvést v soulad s našimi ideály českými a světovými. Výslovně však podotýkáme, že politické řešení této otázky je věcí celonárodní a že pokusy kterékoli emigrantské skupiny o její praktické řešení v dnešní chvíli jsou buď naivností nebo demagogií, ne-li obojím.

Toto jsme chtěli říci o sobě naši emigrantské veřejnosti. Jak jsme šli dosud, tak chceme jít i nadále. Jsme přístupni všem návrhům a podnětům, vítáme každou oprávněnou kritiku a rádi odpovíme. Nechceme se však malicherně hašteřit anebo polemisovat a idiosynkrasiemi. Opakujeme: jde nám o konkrétní, kladnou práci a zveme k ní všechny naše krajany stejné vůle.

SVOBODA A KULTURA

V o svojej knihe „On Liberty“ napísal John Stuart Mill: „Štát, ktorý ponížil človeka, aby ho učinil povinným nástrojom svojej vôle a svojich zámerov, spozná rýchle, že s týmto malým človekomne skuteční nič zo svojich veľkých plánov“. — Dejiny sú cínorinom marných pokusov vytvoriť veľké veci s malým človekom, s poslušným barbarom, a neslobodným robotom, so svalami bez ducha a bez mozgu.

S malým človekom nemožno robiť veľké veci, akokoľvek o tom súdili v minulosti Xerxes, Attila alebo Džingischán a v novších dobách Napoleon, Mussolini alebo Hitler. Všetci nutne zainkasovali totalnú porážku a ani dnešní veľmajstri násilia a neslobody tomuto osudu neuniknú. Totalná porážka je osudom každej totality.

Bolo málo slobody v dobách, kedy jej nebolo príliš treba, kedy život nebol príliš složitý, kedy štát bol iba vladár a jeho dvor, kedy tu nebol priemysel, doprava, technika, hospodárstvo, nezamestnanosť a človeka vcelku užívala príroda bez toho, aby sa veľmi namáhal. Tento človek nemusel veľa myslieť, jeho omyly nemaly veľký dosah a obyčajne sa daly odčiniť bez veľkých škôd pre neho a pre spoločnosť. Sloboda tohto človeka bola taká, akú potreboval na rozumné riešenie jednoduchej otázky svojej existencie, t.j. bola malá, obmedzená a nenáročná. V moderných dobách je tomu ináč.

Muž, ktorý riadi električku, obsluhuje stroje, diriguje dopravu, rožnáša poštu, alebo trebárs zametá ulicu, nesmie byť barbar. Nesmie byť barbar, ak nemajú nastať okamžité poruchy v tom složitom, živom stroji, ktorým je moderný štát. Musí ovládať čas, musí organizovať a predvídať. Musí mať kvalifikáciu, pocit

zodpovednosti a musí bezpodmienečne i pri tých najjednoduchších úkonoch hýbať vlastným mozgom. Bez slobody sa človek týmto veciam nikdy nenaučí, lebo sloboda je práve na to, aby sa človek naučil myslieť vlastnou hlavou.

Človek, ktorý vedie električku, ktorý opravuje auto, alebo mieša cement, nielen že nesmie byť barbar, on ním už byť nemôže. Je pravdou, že moderná technika prispieva k vytváraniu masového, neslobodného človeka, ale to je len jedna stránka problému, stránka, ktorú každý zná, a ktorej moderné sociálne vedy venovali tisíce kníh a štúdií. Davová psychológia vrhla tak ostré svetlo na svojho „davového človeka“, že iné a podľa mojho súdu podstatnejšie aspekty technickej civilizácie, stratili na jasnosti a ostávajú podnes takmer nepovšimnuté.

Ten moderný človek, akokoľvek je masový, akokoľvek podlieha demagogii a irracionálnym náladám, vie, že má funkciu, zodpovednosť, že niečomu rozumie; dostal sebavedomie. Naučil sa na tom aute alebo električke myslieť a bude myslieť stále, pokiaľ budú jestvovať tie autá, železnice a celá tak zvaná „Západná civilizácia“. Pokiaľ budú v Sovietskom Sväze prenávať železnice, pokiaľ tam bude stáť človek u elektrického sústruhu, alebo narábať s elektronovým mikroskopom, potiaľ b u d e n ú t e n ý myslieť vlastnou hlavou, slobodne, proti neslobode, proti teroru a proti režimu. Každá nová tovareň, každá nová elektráreň, každý úspech patročnice a hoc každý tank iba rozmnožia rady mysliacich ľudí, zajtrajších nepriateľov režimu, obetí budúcich čistiek. Tie čistky nikdy neustanú. Počet nepriateľov režimu porastie úmerne s pokrokom industrializácie, s počtom nových tovární, turbín, lokomotív. Dnes je v SSSR 10 až 15 miliónov ľudí v koncentračných táboroch; do Leninovej smrti nepresahoval ich počet podľa príslušných štatistik jeden milión.

Ten moderný davový človek je chronickým nebezpečím demokracie. Keď však demokracia pominula a davový človek spoznal na vlastnej koži, čo nevedel vysúdiť z teórie, totiž, že sloboda, spravodlivosť, ľudskosť nie sú iba prázdne slová, tu prestáva byť i masový človek masovým a začína myslieť.

Hovorí sa dnes často o zúfalom boji slobody. Sloboda naozaj zúfale bojuje o svoj život, ale totalita je na tom horšie: Bojuje boj prehraný a každé jej domnelé víťazstvo je v skutočnosti jej porážkou. Totalita predpokladá človeka, ktorý už slobodu nepotrebuje, a ktorý nielen že nemusí myslieť vlastnou hlavou, ale nemá k tomu ani príležitosť. Zrušiť však túto príležitosť znamená zrušiť moderný štát, hospodárstvo, dopravu, techniku... Zbaviť človeka príležitosti slobodne myslieť znamená vrátiť ho do barbarstva, poprieť celú západnú civilizáciu — s jej slobodou, snášanlivosťou, humanitou, i s jej mikroskopami, lietadlami a radarami. Tá sloboda a ten radar, to je rub a líce tejže mince, tá istá vec, ktorú voláme západnou, kresťansko-demokratickou alebo kresťansko-antickou civilizáciou.

Sú ľudia, ktorí si z neopatrnosti spália pri ohni prsty a súdia potom, že oheň je škodlivý. So slobodou je to rovnako. Jestvuje skúsenosť, obmedzená skúsenosť jedného človeka, jednej generácie alebo jednej krátkej éry, skúsenosť, ktorá hovorí: „Sloboda sa nám dnes nevyplatila, je teda škodlivá“. Kto takto myslí myslí nesprávne.

Ako dobro, spravodlivosť, láska a iné princípy kultúrotvorné, tak ani sloboda nepôsobí z dnes na zajtra, ale v celom dejinnom období, v kultúre ako celku. Platnosť a užitočnosť kultúrnych princípov je málokedy zreteľná a nesporná v živote jedného človeka alebo jednej generácie. Potvrdzuje ich až skúsenosť historická, skúsenosť jednej celej kultúry. I sloboda pôsobí teda pomaly, často neviditeľne, ale zato vytrvale, napriek prechodným zvratom a prechodným ochabnutiam. Kto si výlupne z dejín práve toto úpadkové obdobie, keď sloboda zdánlivo plody neniesla a zovšeobecni si túto skúsenosť, ľahko sa dostane do omylu a slobode akýkoľvek význam a smysl upre.

Môže byť spor o tom, či sa vyplatila sloboda trebárs nemeckej demokracii pred Hitlerom alebo československej demokracii pred Mníchovom, ale nik nepopre platnosť slobody v západnej kultúre, keď má pri tom na očiach kultúry iné, menej slobodné. Porovnajte si výsledky západnej kultúry v pomere ku kultúre čínskej, indianskej alebo k polokultúram sibírske, či austrálskych domorodcov. Pozorujte, koľko zla natropila nesloboda v samotnej kultúre eurupskej, porovnajte si, čo urobila sloboda z Angličanov alebo Nórov a čo nesloboda z Rusov alebo Španielov.

Pre príklady netreba chodiť ďaleko. Československo bolo v roku 1945 na prahu rozprávkových možností. Štartovali sme vtedy s náskokom, aký nemali naši susedia. Naš priemysel vcelku stál, mestá neboli rozbúrané. Neboli sme vojnou postihnutí tak tragicky ako naši susedia, Poľsko, Maďarsko, Nemecko. Bolo skutočne v našich silách prejsť okamžite do povojnovej konjunktúry. Celá Európa sa núkala ako odbytýšte pre československé výrobky a konkurencia takmer nebola... Dnes je ČSR vlastou koncentračných táborov. Procesy a popravy na bežiacom páse, široký nástup patologickej spiny do polície, správy, hospodárstva, výchovy, kultúry. V štáte, ktorý bol kedysi hospodárskou mocou, ktorý zásoboval Európu textilom a obuvou,

je dnes problémom obliecť sa a obuť. A zrazu je vlastne všetko problémom. Potrebuješ špeciálnejšiu vložku do žehličky, lampu do rádia, dušu do bicykla, žiarovku do baterky? Niet, priateli, ešte sa nevyrába, už sa nevyrába, ešte nie je na trhu, už je vypredané, iba na poukaz, poukazy su vyčerpané, len pre úderníkov... Zrazu niet surovín, niet pracovných síl, niet odborníkov... Čoho v skutočnosti niet, je len sloboda. Ona je v skutočnosti tou surovinou, pracovnou silou i odborníkom.

Od špendlíka po ponorku, všetko je dielom slobody. Za tým špendlíkom i ponorkou je dlhý, často pre-rušovaný a bolestný proces emancipácie človeka. Až keď sa človek emancipoval, oslobodil od strachu, od čogiem, od neomylných autorít, až vtedy sa naučil myslieť vlastnou hlavou, až vtedy začal plánovite pozorovať, experimentovať a vynachádzať. Nebyť slobody, nerozvinul by sa vynaliezavý ľudský duch. Nevynašiel by nič a vypomáhal by si kosticou z ryby ako africký černochoch. Sloboda je tá najužitočnejšia vec na svete. Všetko ostatné príde samo, iba ju si musí človek zaslúžiť, pestovať a brániť.

Sloboda sa prejavuje neviditeľne v danej chvíli a jej plody dozrievajú pomaly. Ani strata slobody nevedie k okamžitému ochrnutiu tvorivých schopností jedinca a spoločnosti. Chvilu to ešte potrvá, kým taká spoločnosť vypotrebuje dedičstvo bývalej slobody, dobrodinie starých metód a organizácie, schopnosti ľudí, ktorí chodili ešte do starej školy. Ale to je začiatok konca. Kolesá tovární sa ešte točia, ale nie je to už tvorivý duch, čo ich poháňa, ale iba zotrvačnosť a zvyk. Budú sa točiť čím ďalej tým pomalšie, tým namáhavejšie, tým neúspornejšie. Armáda otrokov ich bude točiť, celý štát sa premení v jedinú donucovaciu pracovňu a všetko nadarmo: neviditeľné koliečka v ľudských blavách sa zavarili a s nimi nutne i kolá tovární.

Nakoniec sa bude už len kradnúť. Tisíce špiónov vyšle Sovietsky Sváz, aby ukradli slobodu radar, atomovú bombu, diaľkovo riadené lietadlo. Nič iného mu nezbyva: musí kradnúť, nevie to vytvoriť. Vie len okopírovať, napodobniť, a i to zle...

Je takých krádeží mnoho. Od istého času sa sovietsky žiačik učí v škole, že sovieti vynali žiarovku, radio, dalekohľad, teóriu atomovú, teóriu dedičnosti a pod. Každý psychológ Vám povie, čo je to. Je to kompenzácia menejcnosti, priznanie a svedectvo vlastnej hlbokej a neodčiniteľnej neplodnosti. Vyhnali slobodu, najlepší ľudia sú za hranicami; tí, čo zostali, zakrneli vo svieracej kazajke totalitného štátu. Už nevedia nič stvoriť, musia kradnúť.

KAROL BELÁK (Mnichov)

S EVROPOU LZE ZAČÍT OKAMŽITĚ

Hádejte, vážení přátelé, kdo v roce 1942 napsal:

„Nejlepší soudce, který si zaslouží uznání, je lid; jeho rozsudky ztěšňují právní cit, jehož nositelem je lid.“

Nuže, nebyl to maršál Stalin, jak by se zdálo, nýbrž doktor Thierack, nacistický ministr spravedlnosti. A nyní hádejte, kdo napsal:

„Lid je jediným zdrojem státní moci, tedy i jediným zdrojem spravedlnosti — nechme tedy rozhodovat lid.“

Nemylte se, nebyl to Streicher, poněvadž ten v té době už visel, nýbrž byl to Antonín Zápotocký. Avšak komu by bylo možno zazlívati, že neuhodl? Takových řečí o spravedlnosti byl evropský člověk nucen slyšet v posledních desetiletích nespočetně. A rozdíl mezi nimi je věru těžko postřehnout. Komunisté, nemohouce popřít tuto podobnost, přece jenom jeden rozdíl zdůrazňují: rozdíl v cíli. I když by se tedy nacistické soudní metody, koncentrační tábory, šibenice a zastřelení na útěku nelíšily jinak od soudních metod komunistických, v jednom se s hlediska komunistů přece jen budou lišit podstatně: rozdílem v cíli.

Přesvědčovat komunisty o tom, že mezi cílem a prostředkem je příčinná souvislost, bylo by nemoudré. Znamenalo by to vlastně varovat je před nebezpečím — a kdo má zájem na tomto milosrdenství? Tím, že si nesprávnou úvahou zastírají svou podobnost s nacismem, odřikají se zároveň poučení, které vyplývá z chyb nacistů. Tím hůře pro ně!

Připustíme tedy komunistům, že mezi Hitlerem a Stalinem je rozdílvždyť skutečně s jistěho hlediska rozdíly jsou: i v tom na příklad, že Hitler v mládí byl zaměstnán tapetářstvím, kdežto o mládém Stalinovi se vypráví, že vyloupil banku. Komunisté mohou k tomu ovšem poznamenat, že záleží na cíli, neboť vyloupil-li Stalin banku, vyloupil ji proto, aby získal prostředky k osvobození proletariátu a k spravedlivému uspořádání světa. Upírat Stalinovi toto vyšší zaměření bylo by možná nespravedlivé. Stejně nespravedlivé by bylo dokazovat Stalinovi, že se svým odvážným činem odchýlil od Marxova učení. Marx v tomto smyslu totiž nikterak nebrání, nýbrž naopak povzbuzuje — a praktických důsledků už bychom se dneska ani nedopočetli. A i kdyby tedy Stalinův revo-

lucionářský čin v mládí byl pouze vymyšlen komunistickými legendisty pro poučení mládeže, byl vymyšlen s přísnou důsledností v duchu Marxova názoru na cíl, který ospravedlňuje prostředky, ať jsou jakékoliv. Ti pak, kdož na rozdíl od Marxe věří, že souvislost mezi prostředky a cílem díkybohu nedovoluje dojít nízkými metodami vysokých met, mohou s klidným vědomím Stalinovi připustit cíle nejvyšší, nejčistší a nejvznešenější. Ze svého poznání však přesto nemohou nic jeho dovodit, než že loupit se nemá, i kdyby to slibovalo okamžité zřízení království božího na zemi. Tyto vývody ovšem nemíní přesvědčit lupiče, poněvadž ti mají na loupěž svůj vlastní názor a v duchu tohoto názoru svou vlastní hantýrku, čímž se domluva s nimi stává nesnadnou. Je přece známo, že lupič o sobě nikdy neřekne, že je lupičem, nebo že kradе, nebo že se dopustil loupežné vraždy...

Avšak nejen Stalinovi, nýbrž i Hitlerovi by bylo nespravedlivé upírat vyšší cíle. Když Hitler osnoval své tažení proti židům, myslel rovněž na spravedlivější uspořádání světa, jak lze doložit z jeho projevů a z projevů jeho spolupracovníků. Vycházel z předpokladu, že židé jsou nebezpečím lidstva a rozhodl se toto nebezpečí vyhladit všude a všemi prostředky. Nelze jistě popřít, že ve všech evropských zemích, ve Francii stejně jako v Československu, v Holandsku právě tak jako v Dánsku, nalezl by se býval před válkou tuzemský antisemitismus, tu intenzivnější, tu méně intenzivní. Příchodem Hitlerovým však jak známo nezesílil, nýbrž právě naopak. Smýšlet protižidovsky v době okupace začalo platit stále více a více jako zrada — ba možno říci národní zrada, ať to zní jakkoliv paradoxně. To platí o národě dánském, holandském, francouzském, českém, o Evropě zkrátka — a mohlo by to sloužit za příklad, jak pojem národa přerůstá za jistých okolností pouhý pocit rasové sounáležitosti nebo jazykové jednoty. Zrada pojmu spravedlnost, čest, mravnost začala se pojímat jako zrada nejtěžší, a to mělo ovšem platnost evropskou. Nacistická propaganda proti tomu pramálo svedla. Nepomohlo jí mluvit o vysokých cílech, poněvadž se nevěřilo jejím prostředkům. A ty znal nejeden Evropan ze své zkušenosti.

A to jistě platí svým způsobem i o nacistickém antibolševismu. Kdo byl ochoten jít po boku nacistů proti komunismu? Zajisté, že jenom otrlí byli schopni tohoto bratrství ve zbrani, jenom ti, jimž cíl byl schopen ospravedlnit všechny prostředky. A jak víme nebylo jich mnoho mezi

Francouzi, Holanďany, Čechy, Nory... Členství v nacistických ligách proti bolševismu dostalo charakter prašiviny, které se lidé začali štítit (a to právem, jehož váhu by ani dnešní situace neměla oslabovat). Výstavy o poměrech v Sovětském svazu nepomohly. A nepomohly ani doklady, fotografie a statistiky smesené nacisty. Lidé přestali věřit tomu, co říkali nacisté, neboť měli příležitost je nezděka přistihnout při lži — a tak se stalo zvyklostí pokládat za pravdu opak toho, co nacisté říkali. Tímto způsobem nacisté trestuhodně pomohli komunismu v Evropě.

Komunisté ovšem, jak vidíme dnes a denně, pramálo zajímá, co že jin to zjednálo za války náklonnosti u evropského lidu. Nemají zájem poučit se — nýbrž poučovat. Tím hůře pro ně! Nezajímá je, že největší odpor budili nacisté svým pojetím práva, spravedlnosti, svou justici, svou nehumánností, svou neúctou k pravdě, svými koncentračními tábory — svými metodami zkrátka. A stejně je nezajímá, jakou podivuhodnou účinnost měl odpor proti těmto nacistickým metodám. Jak probouzel lidi z letargie. Jak je zbavoval strachu o život. Jak z nich dělal hrdiny. Jak sjednocoval.

V evropských zemích dávno nebylo tolik jednotnosti jako v oné době napadení. V třídních rozdílech ubýlo napětí. Hranice mezi politickými stranami ztrácely svou někdejší funkci příkopů a hradeb. Za to však se zbýštil smysl pro rozdíl mezi čestným a nečestným, slušným a neslušným, spravedlivým a nespravedlivým. A mravní ctnosti se stále významněji začaly podílet na definici pojmu „národní“, hranice tohoto pojmu se tak přestala krýt s hranicí krevní a jazykové sounáležitosti, a stávalo se tak za německé okupace, že leckterý Dán si byl bližší třeba s Čechem, než se svým vlastním bratrem, s nímž měl sice společnou matku a jazyk, nikoliv však svůj názor o utracení milionů lidí v nacistických plynových komorách.

A tak zatím co Hitler se pokoušel násilím sjednotit Evropu, sjednocovala se Evropa bez Hitlera a proti němu. A první devisou této Evropy, vzniklé na rubu Hitlerova násilnického pokusu, bylo: nikoliv násilí. Dělníci se všech končin Evropy, svezeni do německých továren, k tomu pak konkrétněji dodávali: „nikoliv totální nasazení“, i když byli třeba znamenitě placeni, a i když se je jinak nacisté snažili zahrnout přízni. Idee sjednocující tehdy Evropu proti Hitlerovi nebyly tedy nadstavbou klenoucí se nad čochovici — výbrž svou povahou byly až k neuvěření nemarxistické. Neopíraly se o pravdy

hospodářské, nýbrž především o pravdy mravní. Těch pak, kteří byli ochotni jet do Luhačovic s Heydrichovou akcí, nebylo rozhodně víc než těch, kteří byli nacisty utraceni, poněvadž se nechtěli mít dobře všemi prostředky. A to jistě rovněž platí evropsky.

Jestliže s koncem války v roce 1945 evropské národy z těch či jiných důvodů přestaly zdůrazňovat to, co je sjednocovalo, a vrátily se k tomu, co je rozdělovalo, nemění to nic na poznatcích, že idee, které byly schopny Evropu sjednotit, byly převážnou měrou mravní. Stejně tak není řečeno, že tyto sjednocující idee usnuly spánkem trvalým, nýbrž jistě lze spíše předpokládat, že jsou obsaženy dále v povaze evropského myšlení. A po zkušenostech jest se tedy právem domnívat, že problém spravedlnosti zajímá početnou část evropského obyvatelstva přednostněji než problém dálnice, spojující bleskurychle třeba Berlín s Paříží. A podobně tak existence koncentračních táborů je zajisté pro normálního evropského člověka daleko významnější skutečností než geniální průplavy a strašně velké hydroelektrárny. Jeho konservativní vira v přičinlost prostředků a cílů bude jistě živěji zaujata kdejakým soudním přelícením, které by připomínalo nacistickou justici, než růžovou vyhlídkou na svět, který nemá celnic. Za těchto okolností je tedy velikou otázkou, má-li se sjednocená Evropa začít budovat pensionováním celníků v Kielu nad Rýnem. Po zkušenostech lze jistě plným právem říci, že nejtrvalejším spojem mezi dvěma evropskými národy není betonová silnice se zeleným pruhem uprostřed. A není proto nikterak jisté, že zlepšování mostní konstrukce přes Rýn je nejkratší cestou třeba k zlepšení vztahu mezi Germanií a zemí galského espritu. K problémům mezi dvěma národy nelze možná vůbec přistupovat s logaritmičtým pravítkem v ruce, neboť odpovědi na tyto otázky neleží jaksí v oblasti inženýrského poznání. Pročež i národohospodáři budou tu mít své obtíže, zvláště ti pak, kteří přírodovědně zjištění hodnotí nad jiné. Problémy spojit mezi evropskými národy jsou zkrátka mravní a jejich poznání arci velice mnohým v tomto světě bude odepráno. Ostatně v tom spočívá rovněž kus naděje Evropy — a to naděje opřené o zkušenost.

Abý se tedy národ rozhodl bez pocitu zrady odstranit své hranice, k tomu jistě nebude stačit jen vyhlídka na čočovici, na standart nebo na to, že bude v Paříži o několik hodin dříve, ubude-li celních prohlídek. Tímto způsobem většinou národy ani nevznikají, ani nezanikají a tímto

způsobem se tedy asi těžko budou slučovat. K jednotě mezi evropskými národy, jak se ukázalo, vede jen takové dorozumění, které je schopno být hlubší a trvalejší než třeba dorozumění s bratrem, s nímž má člověk společnou matku a jazyk. Tedy dorozumění, které je nadřazeno solidaritě rodinné, kmenové, rasové — případně třídní. Jedině toto dorozumění může začít přehodnocovat pojem národní a založit jej širěji než na zájmech vlastního kmene či souostroví. A založit jej tak, aby jej člověk byl nejen ochoten uznávat a podřizovat se mu, nýbrž i hájit a to třeba i s onou vášní, které se říká hrdinství a která nezná strachu ze smrti. Tím ovšem starým hraničím ubude významu tou měrou, že samy sebou začnou mizet, jako zcela marné — a s tím se pak hravě dostaví všechno to ostatní, co je druhořadé nebo z řady třetí a čtvrté, jako pensionování celníků, budování dálnic, průplavů, společných sýpek a společných ministerstev s nejdokonalejšími telefonními centrálmí, případně televizí. Takže ani inženýři, uvyklí logaritmičtým pravítkům, a národohospodáři, přemýšlející ve formě grafů, nepřijdou na konec o obživu.

Ti pak, kdož to myslí upřímně a horoucně s budováním evropské jednoty, by se dopouštěli chyby nebo při nejmenším falešné sentimentality, kdyby znovu a znovu nemyslili na Hitlerův násilnický pokus o Novou Evropu jako na příklad odstrašující — a to odstrašující hlavně svými prostředky. Ba lze to říci rovněž tak, že ti, kdož v Hitlerově násilnictví nechtějí vidět příklad odstrašující, myslí to s Evropou neupřímně — a neevropsky. Ať už žijí v Československu, nebo v Německu, nebo v Itálii nebo třeba v Dánsku anebo v Sovětském svazu anebo v Americe. Čím více lidem v Evropě bude odstrašující nacistická justice, soudní dvory, koncentrační tábory, tím silnější a odolnější bude evropská jednotka. Čím odpornější bude evropskému člověku goebelsovské nakládání s pravdou, tím větší tlak udrtí nosné konstrukce evropského součinnosti. A čím úzkostlivěji bude jeden každý Evropan volit své prostředky ve styku se svým bližním, i když půjde třeba o věci nejvšednější a nejmenší, tím jasnější bude cíl — neboť tak už díkybohu je dáno, že věci souvisejí. A tak se každý od hodiny může začít podílet na budování Evropy, každý i ten nejmenší a nejprostší, a ani železná opona v tom nemůže zabránit těm, kdož chtějí. Neboť co může člověku bránit, aby miloval pravdu, aby miloval spravedlnost, aby miloval lidi, aby miloval...

Ladislav Matějka

VEREJNOST ZEMĚ

Kantáta z poloviny století

Karel Brušák

Děti jsou pryč a na žulové napajedlo,
z něhož pil pony s hnědými vlasy
a s bílým bříškem,
padá soumrak.

Haló, zavolám vás určitě příští týden,
ano... haló, myslel jsem, že nás přerušili...
ne, ještě nevím... ale ovšem, že jsem vás poznal...

- Existence kritického množství
10 je podmíněna klesáním poměru povrchu k objemu
při zvyšování množství;
snížováním hmoty rozpadové látky
poměr povrchu k objemu se zvyšuje
a z toho plyne
větší možnost úniku neutronů na povrchu.

Šedivé nebe. Bělostná mlha.
Karlíčku, Karle, padá sníh!
Bělostné tělo mrtvého Boha.
Budeme jezdit na saních.

- Pije, ano, pije. Má tu obrazárnu,
20 kterou jste viděl vlevo na rohu.
Říká se o něm, že byl kolaborant.
A po půlnoci bude ožralý.
Pak obyčejně hraje na housle.

Uprostřed města,
na břehu špinavé řeky,
mezi třemi mosty
— na jednom bez přestání burácí vlaky podzemní
dražy —
rozsvítili reflektory a obloukové lampy,
aby viděli na dílo, které jím roste pod rukama.

- 30 Abraham Simonides si natočil plnou vanu horké vody
a nechav radio hrát naplno,
zůstává dlouho měkce ponořen.
Je studený, promoklý večer.

- Žraloci nejsou tak nebezpeční
jak se obecně myslí.
Drbou se o záchranný člun,
nechtějí jej však převrátit;
zbavují se jen mořských vší.
Málokdy zaútočí a lze je zahnat
40 mlácením vesel do vody
anebo ranou přes čumák.
Doporučuje se však nevysrkovat
ruce a nohy z člunu.

Šelasty umlkají a lidé se ukládají ke spánku.
Řeka tiše plyne a ná březí je prázdné.

Čekaje na vaše ústa,
zatím co jste si žehlila blůzičku,

díval jsem se na fotografii neznámého Američana
a jeho snoubenky s plavými vlasy.

- 50 Těch několik penízků, jež počítá jeho lakota,
bezvýznamných, lesklých penízků,
jež by nepomohly nikomu na světě,
a jež nepomohou ani jemu,
srdce, domýšlivosti, nudo, zahálko, úzkostí.

Jaký velký, krásný, zázračný svět, v němž žijem,
máte-li rád, pak jste v ráji,
máte-li rád.

- Netuší lovec, že je blížek kraje,
kde kruh se končí a kde začíná,
60 v obrodě věčna z lůna matčina.
Jen koupel zří a ženu, nechápaje.

Daje kolovati ledové vodě po několik minut
kolem dělohy králičí samičky
v místě, kde se nalézají vejce,
nebo přiloží na toto místo
dočasně kostičku ledu,
Thibault zjistil, že tato panenská vejce,
bez jakéhokoli jiného zásahu,
pouhým užitím chladu jako stimulantu,
70 samovolně se oplodnila,
a dala vznik novému jedinci.

To zpívá ona. Ona — kdosi.
A pláče. Ano. Ano. Prosí.
„Sem černí albatrosi
své snítky nosí,
ach běda, lodníku.“

- Půjdem do Březinky, snad ještě dostanem rošténky,
mají tam dobré, pak můžeme jít do Nocturna,
Karlíčka přijde dnes jistě pozdě domů,
80 můžete u mě zůstat přes noc, budete-li chtít.

Na zemi, hochu, nebylo lidí.
Bylo, můj drahý, po posledním soudu.
A potom Bůh poslal anděla s nebe,
shasnouti světla a uzamknout dům,
ano, můj zlatý, ten prázdný dům,
který už nikdy nikdo nenavštíví.
Co, co udělal jste z lásky mé,
co udělal se štěstím mým, krutý cizinec.

Pomoci vám nemohu. Jsem jediný nekomunista
v celé vesnici.

- 90 Byl jsem tu starostou. Teď pracuji v lese.
Ráno jdu na post SNB,
přijdou tam také z okolních vesnic
a pak jsem všichni v jedné brigádě.
SNB nás hlídá. Večer jdu domů.
Víte, jsem šťastný. Je to přece lepší

než pracovní tábor nebo kriminál.
 Pomoci nemohu, i kdybych chtěl.
 Musíte jít. Dám vám tenhle salám.
 Je to má večere. Že mám dobrou vůli?

- 100 Proboha, jděte. Ještě, že přiši.
 Řeknu vám přímo, nemáte šansi.
 Před dvěma dny sem poslali nový oddíl
 na hlídání hranic. Člověče, jděte.

Teď hrdě vzpřímíš panenskou svou hlavu
 a slůvníkům, jež učil čenichat,
 té smečce zásad, ctností, lži a vad
 zas vrátíš čistý úděl vlkodavů.

- 110 Pití větších loků mořské vody může způsobit smrt
 a i menší doušky mohou mít neblahý vliv
 na naději trosečníka
 vydržet na delší cestě.
 Pití moče je škodlivé
 a musí být přísně zakázáno.

Muži a chlapci, co jste dali městu,
 to bude věčně s tímto městem stát.
 Lhostejný potlesk lhostejnému gestu.
 Vítr a temno. Děšť a chlad.

- 120 Lze předvídati
 brzké dosažení samovolného oplození vejce
 bez užití mužského semene
 také u lidského rodu,
 jakmile se najde vhodné stimulant,
 nevyžadující chirurgické otevření břicha,
 na příklad ozáření dělohy řízenou vlnou
 nebo podkožní vstříknutí chemické látky.

Je lovec zvíří. Vězně vlastních činů,
 jelení běhy unášejí jej,
 až utrpení, nežný dobroděj,
 odplaví s krví vědomí a vinu.

- 130 Abraham Simonides si nalil sklenici mléka
 a upije ze volna, přikusuje čokoládu.
 Je krásný, deštivý večer.

Vesmírná řiši věčných stínů
 pod krutým nádražím,
 ukryj* mě jako dětskou vinu,
 jak špínu noci, s kterou splynou,
 krajino nesmrtelných stínů,
 vědoucí vše a jista vším.

- 140 Uprostřed města,
 na břehu špinavé řeky,
 mezi třemi mosty
 nad bažinou, ozářenou reflektory,
 pod chladnými jeřáby a chladnými rukama
 vzdouvá se obrovská hliníková klenba.

Neuposlechnutí těchto rozkazů,
 zanedbávání těchto povinností,
 porušování těchto pravidel,
 nedbání těchto pokynů,
 neznalost těchto zákonů a řádů
 opomenutí těchto vůditek,
 zapominání těchto směrnic
 tresce se přísně,
 tresce se podle odstavce čísla,
 tresce se přísně, tresce se podle.

- 150

Ze samoty a nesvobody býti
 do volného a společného nic,
 v bezčasí muk se sobě ztrácejíc,
 zpět do dělohy s krví plyne žití.

- 160 Řetěz byl zahájen rozpadem jedna,
 způsobeným neutronem, jenž vyšel z bodu nula
 ve středu látky.
 Tento rozpad dal vznik dvěma neutronům,
 z nichž jeden byl ztracen
 a druhý způsobil rozpad dvě.
 Tento rozpad dal vznik třem neutronům,
 z nichž jeden byl ztracen
 a ostatní dva způsobily rozpady,
 jež číslujeme tři, čtyři a tak dále.

- 170 Je večer deštivý a Temže tise plyne,
 až naučí se nést svou malou únavu,
 hle, oči bez tváře, jež vypadají jiné
 a blízko pod Towerem je černá jáma lvů.

Haló, zavolám vás určitě příští týden,
 ano, spíše ke konci, mám tolik práce...
 to jsem rád, že jste se ozvala...
 říkám, že jsem rád, že jste se ozvala...

Konference čtyř mocností se skončila neúspěchem
 a delegáti se dnes rozjedou do svých zemí.

Co udělal se štěstím mým, krutý cizinec.

- 180 Individua, zrozená z vajec, jež se samovolně oplodnila,
 budou patrně výlučně ženského pohlaví,
 ale bude snadné změnit jejich pohlaví
 a silnými injekcemi mužských hormonů
 převrátit dívky v chlapce.
 A když jsme vyšli ze Srdíčka pozdě k ránu,
 ulice byly tiché a prázdné,
 jen na nároží Sokolské třídy čekali dva lidé,
 neboť tramvaje jezdily celou noc.
 Chodili jsme dlouho kolem bloku,
 190 mluvíce tise o jídle a literatuře.

Byla to princezna Dezabúra,
 takových je tu celá fůra,
 byla to fešná noční mūra.

Těch několik penízků mu již nepomůže.
Vezme několik obnošených košilí,
a několik knih, koupených namátkou,
a odjede jinam zase jinam, Bože,
zda tomu bude, zase říkat doma.

200 Běda těm, kdo přebývají
na zemi a na moři;
nebo ďábel sstoupil k vám,
maje hněv veliký,
věda, že krátký čas má.

Abraham Simonides spi
a jeho dech se sráží na okenních sklech.
Do pokoje, jehož ústřední topení přestalo topit,
se vkrádá zima a vlhko.
Je šeredná, mokrá noc.

210 Trosečníci, zvláště v severních šířkách,
domnívají se někdy, že vidí věci,
které tam nejsou, na příklad kůň, lodi či zemi.
Stane-li se vám to, nemusíte se domnívat,
že jste se pomátli.
Znamená to však, že musíte být naprosto jisti,
že všichni určitě vidíte stejnou věc,
než začnete plýtvat silami a veslovat k ní.

220 Teď koupel zchladí mordy vtokadavů
a tlapy zkali marný prohlídeň,
jenž, strážce touhy, trvá nezměněn
a beze studu zrcadlí tvou slávu.

Eugenická sterilisace se praktikuje úspěšně
v některých zemích,
zvláště pak ve Spojených státech severoamerických,
kde bylo sterilisováno za jediný rok
přes šestnáct tisíc jedinců,
nositelů těžkých dědičných vad.

Jak malichernou dětskou vínu,
jak špinu noci, s kterou splynou,
vědoucí vše a jista vším.

230 Uprostřed města
nad bažinou ozářenou reflektory
vzdouvá se obrovská hliníková klenba
vedle černé věže, kde kdysi lili olověné kulky.
Zde uložíme výsledky naší lidské civilizace,
odtud budeme vysílat radarové signály na Měsíc,
zde pro tebe, město, neklidně spící,
v tuto vlhkou a studenou noc,
připravujeme slavnost.

240 Je-li vám zima a máte-li hlad
a přijdete-li v noci do města,
pak hledáte nejbližší školu,
a tam jistě najdete někoho,
kdo jako můj přítel desátník Eric
se hřeje u ohně ze školních tabulí a lavic.
Co udělal se štěstím svým, krutý cizinec.

Plakávali jsme pro naději
a pro cit — pro ten nejraději —
když do večera smávalo se
zrcadlo tvoje sedmihlasé,
250 úsměvem světél, vůní, písni,
ježž slza nikdy nepotřísá.

Vydejte tyto tablety
když svízele začínají znáhat vaše muže
a když povzbuzení, klid a spánek nepomáhají.
Tyto tablety se nesmějí dávat
raněným, snadno vzrušitelným nebo hysterikům,
ani těm, kdo se začínají mást na nysli.

260 Odemkla jste dům a rozešli jsme se.
Ulicí do kopce vitr těžce táhl
promáčený volební plakát.

I roztrhlo se to velké město
na tři strany,
a města národů padla.

Pod zrný skal, z nichž stvořena je změna,
teď námel vědomí zrů v klase zámků,
a v brašně lýkové, jež voní jablky,
tlí krmě Hekaté, na věky nedotčena.

270 Zahalena v kápi tvrdohlavosti,
nevidíc a neslyšíc,
zahalena v kápi tvrdohlavosti,
pomalu sestupuje, odkud není návratu.

Karličku, Karle, padá sněh.

Tyto tablety předně
sníží pocity únavy a vyčerpání,
zvýší duchapřítomnost a povzbudí,
posílí vůli vydržet a žít,
a za druhé, zabrání spánku.

280 Naději, dare odpuštění,
živote, ceno zapomnění,
ať neumírá,
naději, dare odpuštění,
živote, ceno zapomnění,
má jediná, jediná, jediná víra.
Veřejnost země. Osamělost vaše.
Na prámu smrti je ráno.
Živote, sladkosti, naděje naše,
ó přivítává, ó přestádká Panno.

Zahalena v kápi tvrdohlavosti
pomalu sestupuje, odkud není návratu.

290 Supersonická letadla, citlivá a nervosná,
jímž dali všichni svou něhu,
cyklotrony, mohutné a lhostejné,
jímž dali všichni svou sílu,
biologické mikromanipulátory, jemné a odhoňlané,

jinž dali všchnu svou vůli,
sloučeniny, bezohledné a švihné,
jinž dali všchnu odvahu,
sociální formulky, věčné a spolehlivé,
jinž dali všchnu svou věrnost,

300 krásné a milované zmetky manželství ducha s hmotou,
orodujte za ně,
aby hodní učinění byli
utrpení vesmíru.

Londýn, leden 1951.

POZNÁMKY

1. Za podklad skladby jsem povinován vlivu Apokalypsy, Bhagavadgity (a komentářů Mohini M. Chatterjiho a S. Radhakrishnana), spisů P. D. Ouspenského, Simone Weilové a J. G. Bennetta.
2. Pátá skladba, tvořená verši 58-61, 104-107, 136-139, 155-158, 217-210, 264-267 a doznívající ve verších 284-287, je založena na známém antickém mythu. Ale tento mythus není tu jen podobenstvím, nýbrž pokusem o orientaci v kosmickém plánu. Actaeon, propadlý vášni slídit, aby vraždil, nevědomky odkrývající cíp roušky, proměněný v jelena a rozšápaný vlastní smečkou, je odpověden sám za to, čím je a jak zachází; nebyl snad vnukem Cadma, jenž osvobodil Evropu a přinesl písmo? Je tu však více než jen lehkovážným lovcem — je člověkem, jehož od stvoření dělí miliony generací, člověkem, jinž se stal. Ani ta, k jejímuž tajemství se přiblížil a jež ho vrátil do koloběhu, není pouhá mstivá bohyně. Ona je ta, jež je; Věčná Panna a Matka, plodivá síla přírody a duchovní Nevěsta, Hekaté Tergemina, nebeská Selene, měsíčná sestra hvězd, pozemská Artemis, děloha stvoření, podsvětí Persefone, zásobárna, v níž símě vykává času zrození, slunečná Žena Zjevení, uk-

- rutná Gloria Mundi, úprosná Mater Lachrymorum, bdící nad zavražděnými, ta již v oběť kladli pokrm na křížovatkách, brána do tohoto a z tohoto světa a Refugium Peccatorum; a ona je ta, skrze níž se musil narodit Bůh, když vzal na se úděl člověka. (Obeznameným se symbolikou původních tarokových karet poznamenávám, že totožnost tohoto Actaeona je táž, kterou znamená nultý list Velikých Arkan a totožnost Artemidina je určena druhým, třetím a sedmnáctým listem. Pro výklad těchto listů srv. P. D. Ouspensky, *A New Model of the Universe*, London 1936).
3. V. 8-14. Srv. Atomic Warfare, Manual of Basic Training, vol. II, H.M.S.O., 1950.
 4. V. 30. Symbolismus jména je nasnadě. Simonides byl podle tradice první, kdo bral za básně peníze.
 5. V. 34-43. Srv. *A Guide to the Preservation of Life at Sea after Shipwreck*, H.M.S.O., 1943.
 6. V. 55-57. Soudobá americká píseň.
 7. V. 62-71. Srv. Jean Rostand, *La biologie et l'avenir humain*, Paris, 1950.
 8. V. 87-88. Soudobá francouzská píseň.
 9. V. 89-103. Podle autentického svědectví.
 10. V. 108-113. Viz pozn. 5.
 11. V. 114-115. Z básně Jaroslava Seiferta: Třetí noc, *Práce*, Praha, 10. 5. 1945.
 12. V. 118-125. Viz pozn. 7.
 13. V. 126. Srv. Bhagavadgita, III, 9.
 14. V. 128-129. Srv. Simone Weil, *La Pesanteur et la Grâce*, Paris, 1950; P. D. Ouspensky, *In Search of the Miraculous*, London, 1950, francouzsky pod názvem *Fragments d'un enseignement inconnu*, Paris, 1949.
 15. V. 159-168. Viz pozn. 3.
 16. V. 179. Viz pozn. 8.
 17. V. 180-184. Viz pozn. 7.
 18. V. 199-203. Zjevení sv. Jana, XII, 12.
 19. V. 209-216. Viz pozn. 5.
 20. V. 221-226. Viz pozn. 7.
 21. V. 239-244. Ze zprávy zvl. dopisovatele z Koreje Daily Express, London, 4.12.1950.
 22. V. 245. Viz pozn. 8.
 23. V. 252-257. Viz pozn. 5.
 24. V. 261-263. Zjevení sv. Jana, XVI, 19.
 25. V. 267. Artemis splývá tu s Hekaté-Persefonou již za nové Lúny byl na křížovatkách kladen v oběť, pokrm. Viz pozn. 2.
 26. 273-277. Viz pozn. 5.
 27. V. 302-303. Viz pozn. 1 a 14.

Koncem ledna t.r. vyšlo další číslo německé mutace DEMOCRATIA MILITANS, v rozsahu osmdesáti stran, v zlepšené úpravě.

Z obsahu uvádíme:

Die Idee Nr. Eins (Belák), Um eine demokratische Moral (Breglia), UdSSR: Volk und Regime (Belák), Amerika und Europa (Colloredo-Mannsfeld), Zwischen Chaos und Autoritaet (Belák), Einleitung zum Federalismus (Caduz), Die jungen Deutschen (van Loon), Die Moeglichkeiten des Herrn Jemand (Wolf), Kolbenheyer — ein neuer Maertyrertypus? (Demetz), Die ewig Gestrigen (Skalicky) atd.

Cena výtisku DM 1,50 resp. ekvivalent mezinárodními odpovědkami. Ukázková čísla zdarma. Zájemci nechť se hlásí na adresu:

MUENCHEN, GERMANY, U.S. ZONE
Schliessfach 6, Postamt 62.

CO TEĎ?

V minulém čísle Skutečností uveřejnil pan Ferdinand Peroutka článek, ve kterém vložil jak se má chovat exulant a vybildil nás všechny zejména ke slušnosti. Řekl také, že svornost a jednota je to, čeho je nám nejvíce třeba, a že v exilech minulých přes všechny obtíže tento základní princip exilové politiky byl zachován. Není pochyby, že tento článek psal Peroutka s jakousi ne jen obecnou tendencí; byl napsán a uveřejněn v předvečer t. zv. porad ve Washingtonu. Známe nyní výsledek těchto porad — rozbití Rady Svobodného Československa.

Pisatel článku tohoto není politik. Nebyl jím doma a nemá citlivost stát se jím ani zde v cizině. Přesto má zato, že věci mají svoji míru, a že někdy přichází chvíle, kdy i prostý občan má právo a snad i povinnost říci co si myslí. Nuže, myslí si především, že žádá-li se od něho slušnost a jiné ctnosti, má právo očekávat je v první řadě u těch, kteří o sobě tvrdí, že jsou jeho vůdci a dokonce i mluvčí národa. Přijal to před dvěma léty s velmi smíšenými pocity. Byly mezi nimi údiv i trocha ostychu. Podivil se a ostýchal před našimi lidmi doma, že nemáme koho jiného postavit v čelo boje než neúspěšné generály z únoru. Ale přece, v zájmu jednoty a dobrého dojmu ciziny, přijal tyto staronové kapitány disciplinovaně. Řekl si tehdy, že ačkoli ona dychtivá touha opět se chopit kormidla je trochu podezřelá, přece snad zbývá i vysvětlení, že je tu snaha napravit spáchané chyby. Nekritisoval tedy reprezentaci, která se mu tak autoritativně představila, ba dokonce přál ji všeho nejlepšího. Nebyl sám, takto smýšleli mnozí, pro něž politika nebyla denním chlebem.

To, co po ty dva roky viděli, bylo smutné divadlo. Předváděla se nám nevraživost, nechutné osobní spory, ubohé intrikánské a naprostá neschopnost. Závěrečný akt tohoto žalostného dramatu, který jsme shlédli nyní, zůstal věren scénám předchozím. Zajisté v určitém smyslu je možno mluvit o dramatu a tragedii. Je však také možno nazvat to, co jsme viděli, komedií — špatnou, nebo opustit přirovnání k dramatu a říci spíše, že jsme byli diváky klukovské hry, s obvyklým klukovským koncem — nepohodnuvši se, parta se rozchází.

Tak, či onak, nechceme další hře přihlížet a odmítáme, obychom k tomu byli v zájmu jednoty národní a všech jiných velkých hesel nuceni. Nemyslíme přitom, že se jim zpronevěrujeme,

jestliže s vůdci, kteří ani mezi sebou se neshodli, jednotni býti nechceme.

Co však nyní? Zajisté boj musí být veden a má pak mít své vůdce. Jestliže tyto odmítáme, koho a co navrhuje?

Snad bude lépe říci nejprve jak si boj představujeme a co považujeme za úkol politického exilu. Domníváme se, že v tomto stadiu věci je to úkol trojí:

1) Politické vedení exilu má mluvit za umlčený národ doma, t.j. konkrétně, má na místech kde se rozhoduje a bude rozhodovati o budoucím uspořádání střední Evropy a tedy i Československa, vykládati a dokazovati proč je třeba, aby se s námi i nadále počítalo, proč je nutno, abychom byli opět samostatni, proč na příklad není možno připustiti návrat Němců, atd.

2) má výstražně ukazovat na naše zkušenosti a propagovat je v myslích západní veřejnosti. Má se snažit mařit komunistickou propagandu va svobodném světě a všechno učinit, aby ji mařilo doma.

3) má se starati duchovně a pokud to lze hmotně o ty, kteří odešli a jejichž jménem rovněž mluví.

Není pochyby, že úkol není snadný a je patrné, že bude nyní těžší. Těžší proto, že mnoho času bylo zmařeno a že ti, kteří nás až dosud vedli, nevedli, měli nepochybnou výhodu před těmi neznámými, kteří se opuštěného úkolu ujmou — výhodu, že byli známi. Neboť je už to tak na světě, že muž, který byl jednou ministrem či poslancem, ať jakkoli schopným a počestným spíše najde sluchu u svého amerického, anglického či francouzského kolegy než člověk, který se nemůže vykázat žádnou, třebaš bývalou politickou šarží. A nejen to, jako ve všem, také ve světě velké politiky hrají roli osobní přátelství a náklonnosti. Není pochyby, že někteří z našich politiků měli i tyto. Jestliže s těmito trumfy v rukou dovedli sehráti tak špatnou hru, jestliže jak pan Peroutka řekl, nutně vždy musí před nás předstoupiti s prázdnými rukama, k čemu tedy byli a k čemu jsou? Ano, opakujeme, nechceme dále tyto muže jako vůdce.

Kde jsou však druzí a lepší — neboť o to jde. Bohužel, nemůžeme na ně prstem ukázati. Zajisté tento exil nejvíce trpí tím, že nemá Masaryky, že nemá silnou, samozřejmě uznávanou figuru, kolem které by se soustředil. Má však proto vzdát se vši naděje, bezmocně složit ruce v klín?

Všichni se zatím nejvíce podobáme bloudícímu, poplašenému stádu. Není divu, že mnozí z nás ztráceli rozvahu po všem tom, co se stalo a nelze se divit, po tom co jsme řekli, že jsme dosud nenašli cestu svoji. Najít ji, znamená najít toho, kdo ji nalezne, najít skutečné vůdce. Jsme jako národ i jako exil ve smrtelném nebezpečí a všechno na tom záleží. Jestliže neztrácíme víru a věříme v obrát, je to proto, že odmítáme připustit, že bychom byli ve svém celku tak špatní a tak malí. Najdeme svoji cestu, protože nechceme zemřít. Když na vojné osamocená jednotka ztratí svého vůdce, také po nějakou dobu bloudí, ale ještě vždy, vedena pudem sebezáchovy—našla si, nebo našel se jeden z jejího středu, který se chopil vedení a ostatní spontánně mu dali šarží. Domníváme se, že toto je naše dnešní situace a věříme v toto východisko. Nepřijde jistě hned, nutně budeme nyní ještě bloudit.

Co prakticky je možno dělat v této chvíli? Patrně není jiné cesty než začít pracovat jednotlivě a osamoceně. Ne jen pro pasované politiky platí jako politický úkol a politická práce to, co jsme uvedli. Platí obecně a pro každého z nás, kdo se jí bude chtít ujmout.

Ten, kdo si zde v cizině vydobude uznání jako vědec, národohospodář, žurnalista či spisovatel, může ovlivnit cizí okolí a vydobýt si postupně přístup tam, kde jsou mu dnes dveře zavřeny. Otevrou se, bude-li o to stát a budou-li o něho stát. Není k tomu nutně zapotřebí předchozí ministerské křeslo. T. G. Masaryk v prvním odboji našel si přístup k vedoucím západním politikům ne jako poslanec malé české stranicky nýbrž jako mezinárodně uznávaný vědec.

Spisovatel či žurnalista, který má dar pera a užije jej, sám může pro propagaci naší věci učiniti víc než různá memoranda, jejichž osudem obyčejně bývá, že nejsou čtena, muž, který má nebo si opatří přístup k mikrofonu, má v rukou velikou zbraň, nemá-li všední srdce a neučení z této výsady všední dobývání chleba svého.

Mnohý z nás má možnost pomoci, nezavírat oči před nesnázemi méně šťastných a každý mezi námi se může chovat aspoň slušně.

Ti, kteří se ujmou takové práce, především sami na sobě, dali se na správnou cestu. Budou se o sobě dovídat a jednoho dne se nutně setkají. Organicky, ne organisovaně a zejména ne stranicky, vznikne tak pravá reprezentace exilu a národa z lidí schopných, počestných a věrných. Zde pak hledejme své vůdce a zde je najdeme my a vyhledají si je mocní tohoto světa, na jejichž budoucím postoji tolik záleží. Bylo by si přát, aby to byli lidé mladší se srdci neokorálými a ti, kteří prožili minulý odboj a válku doma. Daleko spíše by mohli pochopiti, jak se tam dnes žije a smýšlí, daleko více a lépe by cítili svoji odpovědnost.

To je tedy názor a přesvědčení nepolitika. Politik, který si je přečte patrně pokrčí rameny a řekne: „toto asi napsal nějaký zasněžený mladík, nerozumí, patrně, politice, nechápe...“

Pan Peroutka pravil, že exil bude mít takové vůdce, jaké dovede pochopit. Má-li pravdu, bude mít jiné než dnešní. Vůdce, kteří přivedl, Radu k dnešním koncům, pochopit nedovedeme. ať už se díváme na staré politiky nebo na t.zv. nové osobnosti, které ve spolku s nimi závodily, jak se zdá, ve všem jiném než ve slušnosti, svornosti a jednotě.

Miloš Jiránek (Londýn)

O HISTORII EVROPSKÉ LITERATURY

Nedávno zase jednou demonstrovaly delegace evropské mládeže ve Strasburku: mnoho nadšení, cestování bez pasů a vis, spalování hraničních závor, sladkobolné úsměvy ministrů s balkonu Hotel de Ville a hlídky mobilgardy v nočních ulicích. Po zdařilé demonstraci se mládež vrátila zase domů do škol a na university, z nichž vyšla. Tam, aniž by si mladí lidé uvědomili protikladnost svého počínání, pokračují ve svých studiích přesně dle pravidel 19. století, namířených přímo proti jednotě evropského ducha. Boj o Evropana nebude však vybojován na ulicích. První podmínkou skutečného zelení

evropského ducha je neúprosná denacionalisace a deromantisace vědeckých metod a oborů, vzniknuvších v době nejútočnějšího nacionalismu.

Zvláštní potíž je s moderní filologií, s dějinami t. zv. národních literatur. Tyto vědecké obory vznikly v době boje o národní státy — na rozdíl od klasické filologie; — vlastním otcem germanistiky je Napoleon. Germánská filologie je dokladem odporu proti francouzskému liberalismu, proti clarté všelidského logického rozumu, proti ahistoričnosti obrozeneckého myšlení. Na nestěsí si Němci, v obvyklém jejich vlasteneckém zápalu a s pověstnou přesností, vybu-

dováli tak důslednou filologii, že se záhy stala modelem ostatních moderních filologií a ostatních dějin národních literatur. Z toho vyplývají základní a typické rysy nových filologií vůbec: přímo monomaničtý historismus, vlastenecká iluze o vyvolenosti toho kterého písemnictví, egoistické překračování časových a zeměpisných mezí ad majorem nationis gloriam. V první třetině 19. století bujely všude v Evropě romanticko-vědecké důkazy o neporušené kontinuitě té které literatury až k branám ráje, o prvobytnosti a věčnosti národního ducha, o absolutní hodnotě národní kultury; bujela „státoprávní“ interpretace literárních dějin. Celek evropského ducha byl tříštěn dle přání a snů ctižádostivých profesorů, hledajících vědecké základy národních suverenity. Episoda národních států byla vyhlášena věčným principem a nejdokonalejším vyvojovým stupněm hegelianského Weltgeistu; nastala doba trháni evropské tvořivosti, ješitná atomisace: věk národních literatur.

Při vybudování jednotného systému „věčné“ národní literatury věda používala a dosud používá rozmanitých triků, jak si upravit, jak překrucovat a zfalšovat nepoddajná fakta. Jsou to především tyto metodické pomůcky:

1. vypracování lživé kontinuity,
2. anachronistická aplikace nových státně politických pojmů na dějiny starší,
3. vědomá likvidace nadnárodních literatur.

Snaha o lživou kontinuitu je základním rysem každé z moderních filologií. Je to dědictví romantismu, jenž kdysi sloužil pruským intelektuálům po jenské porážce. Stejně jako dnes polovzděláný Evropan mluví o nadřazenosti evropských tradic vzhledem ke coca-cola-kultuře, tak před sto lety pěstovala německá elita, poražená rozmachem francouzských revolučních vojsk, bezmocný útěk do středověké minulosti, domnívající se, že sen o ztracené minulosti nahradí ztracenou přítomnost. Tam, kde jim chyběl článek v neporušené kontinuitě, tam si jej prostě vypůjčili z literatur jiných anebo nahradili plody vlastní fantasie. Kterákoliv historie německé literatury na př. uvádí honosnou kapitolu o karolinské renesanci. Vyhláší ji Karla Velikého za knížete německého — podobně ho Francouzi označují za knížete francouzského — ač v době francké říše nebylo o německém nebo francouzském národě ani předtuchy. Pokračují poté výkladem latinského spisu Vita Caroli Magni, sepsaným Anglosasem Alkuinem, veděla to prý

rané literatury německé, resp. francouzské. Podvod spočívá prostě ve včlenění nadnárodní karolinské renesance do dějin určité národní literatury. Nelze zavazovat jevy dřívější do přesně vymezených dějin pozdějších filií.

Jiná odrůda snahy o lživou kontinuitu je pověstná glosomanie. Každý z moderních filologů je posedlý po zachování neúplných zbytků vokabulářů, aby si prodloužili dějiny své literatury o nějaké to století. Glosa je poslední útočiště, chybi-li v některém století velké a původní dílo. Dívající se na ni ovšem à travers un temperament nationaliste mniší pravděpodobně nepsali vokabuláře, aby zakládali národní literatury, ale proto, aby zavedli své žáky k hlubšímu poznání jednotného evropského ducha a jazyka. Glosa mříí k celku evropského ducha, nikoliv k jeho tříštění. Nejdokonalejší formou lživé kontinuity je přímé falšování starých textů. Nepokládám ani vinu Chattertonovu, který si vymyslel „starého“ básníka Rowleye, ani vinu Hankovu za příliš tíživou; nakonec všechna metodologie národních literatur není než systematisovaný Královédvorský rukopis a leckterý ordinář se navlas podobá nešťastnému bristolskému mladíku Chattertonovi.

Další základní trik moderních filologií je aplikace nových státně politických pojmů na dobu dynastických území, feudálního řádu a dobu stěhování národů. Tato metoda je velmi jednoduchá; vědci si zakreslují hranice vlastního státu v době jeho největšího mocenského rozmachu do historických map a počítají vše, co se jim nabízí v anachronistických časových a zeměpisných mezích, do své národní literatury. Tak vzniká nesmyslná změť nepřesných pojmů a vztahů; vystižení historické skutečnosti si vyžaduje práce přímo sysifovské. Dějiny anglické literatury zaznamenávají v 13. století troji literaturu na půdě anglické: latinskou literaturu církevní a didaktickou, normansko-francouzskou literaturu dvorní a rytířskou, a vlastní literaturu lidovou, anglickou, (nemluvě o dokladech welšských a skotských). Není vše anglickou literaturou, co vzniklo na anglické půdě; písemnictví v jazyce francouzském není literatura Francie; jeden z nejcyntičtějších autorů 18. století pro dějiny evropské literatury neexistuje, poněvadž — si — jsa pruským králem — dovolil psát jazykem Voltairovým. Podobně Mácha jako autor „Poetische Versuche“ je podřadným epigonem německé naslídle romantiky, básník „Máje“ je první postavou českého metafysického básnictví. Obdobným způ-

sobem kolísá Alfieri mezi písemnictvím francouzským a italským; národní pojmy nestačí na zachycení všech odstínů mnohotvárné skutečnosti.

Třetím základním trikem národních literatur je likvidace literatur nadnárodních. Vyhlazuji tímto způsobem poslední stopy evropské celistvosti, poslední svědectví toho, že vznik národních literatur je pozdějším vývojovým stupněm, historickou epizodou, nikoli věčností neměnitelná. Učebnice české literatury uvádějí Chroniku Bohemorum, anglické učebnice Polychronicon, německé latinského Waltharia jako první stupeň literatury v jazyce národním. Vpravdě to jsou periferní díla jednotné nadnárodní literatury evropské v jazyce latinském; moderní filologie si jich všimá jen pro místně zabarvenou látku, jež se pěkně hodí do národní argumentace. O celku této literatury a o jejím úžasném bohatství už neví; nezná Prudentiovu „Psychomachii“, nezná Ambrosia, nezná Isidora Sevillekého, nezná Augustina. Evropská latinská literatura nevznikla na okraji národních, nýbrž národní literatury vznikly na okraji latinskokřesťanského písemnictví. Až někdo založí africký stát a k tomu příslušný seminář africké literatury, objeví si zajisté i Augustina jako předchůdce africké národní literatury. Nešťastník se totiž narodil v africkém Hippu.

Na těchto chlatných a přímo lživých základech stojí dnes honosné paláce moderních filologií a stkví se pozlátkem půjčených kontinuit. I srovnávací literatura, pramenící v špatném svědomí vědců, poznávajících ničivé výsledky metody nacionálního tříštění evropského celku; není z večného mramoru.

II.

„Omyl spočívá v tom“, dokazoval Werner Milch (†1950) po návratu z oxfordského exilu na marburské universitě, „že by rádi srovnávali, ale nevědí, dle kterého principu. Semantika dějin národní literatury. Vzniknuvši z vývoje literatury těžce země, není vhodným nástrojem k vysvětlování jiné národní literatury“.

V útlé brožurce, nazvané „Evropská literatura“, Milch podrobuje metody srovnávací literatury zničující kritice. Za první příklad si volí Schirmerovu „Geschichte der englischen Literatur“ (1937), a Sampsonovu „Concise Cambridge History of English Literature“ (1941). Schirmer prostě aplikuje názvosloví a pojmy německé literatury na literaturu anglickou; vzniká zkreslený obraz, Angličanům nepochopitelný. Co

platí pro Schirmera, platí v určité míře i pro jiná významná díla o celku evropské literatury. Milch uvádí vedle sebe Eppelsheimerův „Handbuch der Weltliteratur“, Van Tieghemovu „Histoire Littéraire de l'Europe et de l'Amerique“, a Magnusovu „History of European Literature“. Výsledkem je schema babylonského zmatení periodisace a názvosloví, vznikající aplikací úzce národní semantiky na literaturu jiného národa.

Milch vidí jediné východisko: dohodu o jednotném názvosloví, jež by nebylo poplatné jedinému národu, ale evropskému celku, společně evropské názvosloví pro obor literárních istorie.

III.

Evropský pohled, který v chaotické mosaice národních literatur znovu objeví původní řád evropské literatury a tím duchovní základ evropské budoucnosti, nebude však výsledkem pouhé dohody o názvosloví. Potřebujeme mnohem více než mozky a nové oči; potřebujeme nové metodické vodítko. Něco jako Toynbeeho universalistickou perspektivu; pohled na celek, neporušený apriorním hodnocením národních lživých pojmů. Toynbee zavrhuje ve své knize A Study of History dějepis jednotlivých národů, poněvadž žádný z národů nemá dějiny, jež by měly vysvětlit samy v sobě. Proto jeho důraz na integrální pohled, aby si vědec nejdříve znovu objevil celek a právě v něm „intelligible field of studies“ — srozumitelné pole bádání.

Pro historika literatury to znamená, že musí opustit nesrozumitelný obor národní literatury, zadívat se nejdříve na celek — na Evropu od dob antických až po naše dny — a pochopit v ní vlastní a původní intelligible field of study. Z nového pohledu mu vyplynou i další metodické pokyny; nelze už hledat a popisovat jádro tvořivosti jen v jednotlivých národech, které vznikly v době poměrně pozdní dle různých mocenských předpokladů, je nutno zamířit pozornost především na tvořivé menšiny (creative minorities) a na jejich měnící se společenskou a dějinnou polohu. Dějiny národních literatur se takto mění v dějiny tvořivých minorit v měnící se souvislosti evropské společnosti. Budou to dějiny literatury bez kazu a faleš a bez obvyklých fantasí moderních filologů.

Tak bychom třeba dospěli — na příklad — k následujícímu nárysu dějin evropské literatury:

I. Antika:

Úvodní kapitola o řecké, latinské a hellenské kultuře a o hodnotách, působících do evropské literatury pozdějších století.

II. Doba stěhování kmenů:

- a) Kresťanská latinská literatura: místně fixovaná, kláštery střediska univerzální vzdělanosti. Středoevropská vzdělanost výslednicí periferních vlivů: irských mnichů (St. Gallen), anglosaských (Fulda), západogotských (Alsasko), langobardských a anglosaských (Bavorsko). Později makedonsko-řeckých (Velká Morava).
- b) Epické básnictví stěhujících se kmenů. Tvořivá minorita v kněžské družbě (druht). Básnická díla zeměpisně neurčitelná: mezi Rusí a Cyrenaikou, Islandem a Sicílií. Stěhování společných látek (Porýní — Gronsco).

III. Doba feudálního řádu:

- a) Latinsko-křesťanská literatura tvoří páté evropské duchovní jednoty: diplomacie, školství, nové světské básnictví v jazyce latinském.
- b) Básnictví evropského rytířstva, jazykově určeno družbou „nejkřesťanštějšího krále“ francouzského. Ústřední společná témata, znovu a znovu zpracovávána a překládána. Transkripce cestou k ústřednímu společnému tematu, nepůsobí odštědivou silou. Evropské látky Alexandreis, Roland, král Artuš.

VI. Doba národních literatur:

- a) Neuvědomělý nacionalismus kmenový, dynastický, územní. Universitní „národy“.

- b) Nacionalismus prohlubován historickými asociacemi v soutěži s italským humanismem.
- c) Vědomé tvoření národní literatury. Jazykové obrany (Carew, du Bellay, Opitz, Thám). Zakládání akademií a učených společností.
- d) Obranný a útočný boj proti západnímu sousedovi: Španělští Españolaistas, Opitz — Lessing, čeští puristé...
- e) Konstrukce národní ideologie: Francie — předvoj křesťanství a revoluce, Anglie — puritánský Israel, Německo — Urvolk, holubičí národ...

V. Nové probuzení evropského vědomí:

Dekadence národních suverenity v rozporu svobody a totality, evropská armáda. První postavy nové evropské literatury: Koestler, Silone, Gheorgiu.

Bude přirozeným a prvním úkolem evropských universit in statu nascendi, aby soustřeďovaly elitu mladých literárních historiků, jejichž první prací budou dějiny evropské literatury. Snad se nám podaří pomocí amerických kolegů, kteří ještě nepozbyli pohledu na šíři evropských otázek, napsat první kapitulu nových dějin: kapitulu o objevení Evropy.

Pitt

ZNAKY ÚPADKU

Až do minulé války byl téměř každý moderní člověk přesvědčen, že nacionalismus — rozumí se, ten užlechtlý — patří k trvalým, takřka nezměnitelným hodnotám soudobé civilizace. Všechna velká duchovní tvorba — takové bylo přesvědčení — pramení z pradávných studánek národního života a v něj opět ústí. Naše pokolení, každý z nás, může kolísat, může selhat, avšak „národ je věčný“. Tak zpívali básníci, tak mluvili essayisté, tomu věřil všechnen lid. Moderní nacionalismus nahradil do velké míry v masách národů ideu náboženskou. Hitlerismus tento nacionalismus vybičoval až za meze šlenství, avšak zároveň zasadil i hluboké rány ideji samotné. Je národ opravdu věčný? Nebylo mnoho národů vášnivěji nacionálních a v národních bojích zkušenějších než národ český. A hledme: možno si nepřiznat, že šestiletým obsazením byla duchovní bytost národa offesena v základech? Nás, exulanty, jímala hrůza, když jsme se po prvé vrátili do vlasti. Ano, nikdy jsme neslyšeli tolik šovinistického řevu, jako v oněch měsících v roce 1945, kdy na jedné půli citlivějších tváří se zračila radost a z druhé oka tekly slzy. Ano, uskutečnilo se tu takřka Grillparzerovo známé rčení, že nacionalismus je průjezdni drahou bestiality — avšak byl to též národ, jehož území jsme opustili roku 1939? A nejen to: mučivá otázka se vynořila: byl by se český národ udržel aspoň hrubě biologicky, kdyby bylo nedošlo k válce, kdyby Hitler nebyl maniak, nýbrž státník, jenž by se byl spokojil nejnejcennější industrializovanou kolonií světa a vstřebávával ji pomalu, krok za krokem, postupně a bez válečného běsnění stal se nejmočnější silou Evropy? Kolik let by bylo zapotřebí, aby se byl národ docela rozložil a omezil — na pěstování folkloru, jaké bylo dovoleno i Lužickým Srbům? Hrůzný byl pohled na masky, které jsme potkávali, na znejistělé pohledy, na lidské podoby, zkřivené fanatismem, který byl v tolika případech jen útočištěm viny. Jakoby byla podle slov písma, již téměř položena „sekýra ke kořenům“.

Nebyl v tom sám český národ. Fakt, že na pařížských boulevardech přijeli si obyvatelé veřejně s německými důstojníky přepitky, které platili Němci (kdyžtě si před tím vyzvedli peníze z francouzské národní banky), ten fakt je horší než Petain s Lavalem dohromady. Ne, události posledních dvanácti let, jež otrásly tolika představami o moderní civilizaci, ukázaly mimo jiné, že národy mají rys, zjištěný psychology u četných genů: údery balvanů je nedovedou povalit, avšak pichnutím špendlíku se někdy zhroutí. (Výjimku snad tvoří jen židé. Jejich odolnost, racionálně téměř nepochopitelná, nemá v dějinách obdoby. Samo jejich bytí pokládá proto Léon Bloy za důkaz existence Boží).

Šťastnou mezinárodní situací se český národ udržel dosud aspoň biologicky. Okolností nebyly Hitlerovi dosti příznivé, ani nebylo dosti času, aby se myšlenka „genocidu“ mohla plně uskutečnit. Avšak otřes duchový a mravní je nevýslovně hluboký. Byly, jsou a budou spory o tom, je-li základní myšlenka Masarykovy národní filosofie historicky správná. Jsou, kdož pochybují, je-li české národní obrození opravdu pokračováním ideje reformační (oklikou přes francouzskou revoluci), je-li možno dokázat, že boj o moderní český nacionalismus a moderní československý stát je uskutečněním ideje humanitní a tím navázáním na oblíbenou myšlenkovou kostru: Hus, Chelčický, Komenský, Smetana, Masaryk, Březina... Úvahy o tom by byly velmi složité; úloha katolicismu, nálady romantismu, racionalismus osmnáctého, liberalismus devatenáctého století a složky opovrhovaného novodobého „zoologického“ nacionalismu měly pravděpodobně též značný podíl na národní cestě ke svobodě; (hledající pravdu, měli bychom se co nejvíce vystríhat přehánění.) Jisto však je to, že československý národ byl v obraně; že jeho úspěšná ofenziva v roce 1918 a potom, měla všechny znaky mravně odůvodněného boje a že ve chvíli úspěchu osobnost Masarykova dovedla regulovat útočné národní instinkty — konstruktivně a kladně. Nejhezčí česká báseň z prvé světové války, Kříčková „Medynia Glo-govska“ zachytila tento rys národního života krásnými slovy „...my, jak jsme žili, zemřeme: bez viny“ Bezděčně tím Kříčka básnicky vyslovil, co Arnošt Denis zobrazil historicky, totiž šťastnou skutečnost, že to byl také osobní zájem českého národa, který ho v dějinách, chtěl, nechtěl, i z prostého sebezáchovného egoismu, nutně stavěl na stranu pokroku, lidskosti a pozitivních mravních sil.

Byly tyto tendence trvalým, neměnným rysem české národní povahy? Byly opravdu samým smyslem české historie? Věřili jsme tomu a není pochyby, že až do velkolepé mobilisace předmnichovské, kdy nebožtík Ladislav Rašín se před parlamentem opjal s komunistou, kdy národ vědomý si strašlivé situace, byl připraven zemřít v boji, zemřít „bez viny“ (po mém soudu vrchol novodobých českých dějin), není pochyby, že víra tato byla pramenem dobra a síly...

Tato víra byla zlomena. To bylo ono pichnutí v tělo národního genia, po němž nastalo zhroutení. Máme lkáti nad Mnichovem? Nemožno ho zapomenout. Avšak bít do stolu, o nějž jsme se uderili, je nemožné a dětinské. Ressentiment je politikou slabochů. Mimo zcela bezprostřední fyzický útlak není omluvy pro kolísání. Vnitřní život silného národa musí být větší mohutností než politický a hospodářský tlak. Duše nad hmotu.

Pro události mezi 1945 až do února 1948 je mnoho výkladů, avšak není pro ně omluvy. Na smetiště byly hozeny myšlenky, o nichž národ kdysi věřil, že se jimi udržel a udržuje při životě. Chelčický a Komenský? Palacký, jemuž myšlenka lidskosti byla nad samu myšlenku národní, kdyby se octly ve sporu? Masaryk — „věrní zůstaneme“? Kdo z lidí, kteří přišli ze zahraničí s velkou mocí, pověřenci národa — nemluvě o těch, kdo si moc více méně náhodně uzurpovali — „zůstal věren“? Již v samotném Londýně fikslovalo se s národní filosofií od situace k situaci jako v nepočetném ferblu a vypsát v juxtaposici, jak bylo zneužíváno jmen českých dějin, „neměnných“, „věčných“ zásad československé demokracie podle toho jak dočasné politické konstelace se měnily, bylo by činností zcela humornou a zcela nechutnou. Zcela na ruby byla zvrácena metoda Masarykovy politické taktiky: ve věcech podružných je možný kompromis — v zásadách není kompromisu, v nekonečné tahanice o věci nepodstatné, zatím co principy a věci zásadní byly mučeny na Prokurstově loži. Někteří pozorovatelé soudí, že to jinak nešlo. Že prý by byl jinak únor 1948 nastal již před květnem 1945. Nevěřím tomu. Avšak i kdyby se londýnská vláda (mimo komunisty) nebyla dostala do vlasti — což nemám za pravděpodobné — ona tři léta manévrů, dětinských nadějí, nemožného sebeklamu, tisíců polopravd a milionů lží, byla větším otřesem národní rovnováhy, než otevřený režim násilí. Byl to, vedle půlroku republiky Beranovy, největší úpadek národního života; vraždy a loupeže, neslýchané obhacování politických činitelů, vykrádání národního jmění politickými stranami, naprostá neupřímnost politických akcí, korupce a protekcionářství, chladný antisemitismus, rafinované zatemňování prostých pojmů, stále si odporující floskule, hra na schovávanou ve všech oborech veřejného života, takže lid byl úplně zmaten a na konec nevěděl, co si demokratičtí vůdcové vlastně přejí — to všechno jen připravovalo půdu únoru. Malíř

Kokoschka, který stál za války za naší věci a pomáhal kde mohl, mi řekl o tomto údobí: Vaši páni si nakreslili Masaryka na poštovní známky a mysleli, že tím je věc vyřízena.

Když jsme čítávali v dějepisech a čítánkách o dobách národního úpadku, byla to pro mnohého jen pouhá slova. Nedovedli jsme si to jasně představit, jako jsme si do roku 1914 nedovedli představit, co znamená válka. Nyní vidíme jasně jako na obrázku, co je to ten národní úpadek. Byli jsme kdysi státem, který měl svou evropskou funkci a své evropské poslání. Nedovedli jsme si představit Československo bez kladné, budovatelské, evropské funkce. Naše duchovní tvorba národní za prvé republiky snad poklesla ve výkonech vrcholných; generace prvé republiky byla o něco slabší, než generace let devadesátých, nad níž však bylo možno postavit zase generaci Lumírovskou, generaci Národního Divadla a prvých let pražské university; avšak co chybělo na velkých jedincích, bylo nahrazeno šíří a intenzitou celku. Česká kultura jako by již nemusila jen otevírat okna do Evropy a jako by se již již chystala překročit práh nejvyspělejších evropských civilizací. Nyní jsme se stali ruskou gubernií, kde stovky činovníků papouškující s nechutným prohaným pathosem nejprázdnější, nejpustší fráze a plakátová hesla. Počet intelektuálních prostitutů je nezměrný. Jazyk, pod nějž byly položeny podpory již za okupace, zešedivěl a zplaněl. Sama intonace mluveného slova je dílem provizionálního šmírařství, zmechanizovaného kazatelství, prohaného prsního tonu, pepické výsměšnosti a stále uraženosti zločince s věčným pocitem utrpené křivdy. Naslouchat v pražském rozhlase sentimentálním megerám a násilníkům, mazlicím se s proletářskými kanárky, je prostě nad lidské síly. Není mužů, jsou jen úředníci, třesoucí se před vyšší šarží a pan generál Syrový, klanící se, jak jsme viděli ve filmu, před protektorem Neurathem, byl mužem z Kiplingova „If“ u srovnání s chováním dnešních veřejných pracovníků před každým ruským šupákem. O sovětských polobozích nemluvě.

Velký Tacitus v předmluvě ke svému dílu o začínajícím římském úpadku píše: „Po bitvě u Actia, když na konci občanských bojů všechna vláda a moc se dostaly do rukou jedinému vládcí, dějinný charakter národa zašel a stejnou ranou, již se skončila občanská svoboda, zanikl i všechny genius národa. Mužové se vzdali svých práv a žili jako cizinci ve vlastní zemi. Pochlebnictví se šířilo svým odporným vlivem...“ To jsou patrně typické znaky každého národního rozkladu. „Mužové žili jako cizinci ve vlastní zemi“. Tak tomu je. A jiní utíkají do ciziny, neschopní zbavit se znaků úpadku, jimž chtěli uniknout. Vnitřně nahodlaní omyly, které, jak Eduard Beneš správně kdysi podotkl, se v politice blíží zločinu, s n ě m u j í. Jejich úkolem jest, postavit věc národa na mezinárodním forum. Asi pět procent jejich práce má být zasvěceno theoretickým úvahám a hypothesám o příštím uspořádání vnitřních poměrů doma — neboť sotva kdo si dnes může představit jaké budou poměry po zemětřesení, bez něhož se nikdy domů nevrátí. Ostatek, tedy snad asi 95 procent jejich práce má být věnován studiu poměrů mezinárodních, navazování styků a vytrvalému, diskretnímu upozorňování na věc národa. Na jeden gram vážné práce mezinárodní připadají však centy jalových rozporů vnitřních, osobní citlivosti, bojů o stranicko-politické posice. V demokratických zemích demisionují ministři pro malé nezdravé nebo poklesky. U nás ministři a jejich partaje prohrají stát a téměř národ, avšak nedovedou si představit, že by mohli na chvíli jít mezi řadové vojáky. Opírají se o politické strany. Avšak tyto politické strany už dávno nebyly politickými organismy, byly od r. 1945 namnoze jen náhodnými shluky lidí, kteří si rozdělili funkce, jmenovali poslance, jichž voliči ani neznali a které musili volit, protože za systémem vázaných listin někoho „volit“ musili. Vydávají se neprávem za „pověřence lidu“. K tomu se řadí kandidáti stran, které přestaly existovat už roku 1938; jejich nové ustavení je sice formálním právem demokracie, avšak v dané situaci, kde je třeba soustředování a zjednodušování politických sil, neodpovídá ani duchu doby, ani fundamentálním potřebám národa. Účastníci zasedání, kterým ještě zbylo trochu smyslu zodpovědnosti, trnou nad osobní nenávisť, jež vládne mezi jednotlivci i mezi politickými bloky, jež v trestuhodné vášni jsou budovány. Mnozí pozorovatelé se obávají, že v zahraničních krizích může za těchto poměrů vzniknout názor, že tento národ si neumí vládnout a ptají se, je-li na prospěch věci, že tyto lidi v zahraničí vůbec politiku provozují. Je beztak pravděpodobné, že západní velmoci, zvítězí-li v budoucím konfliktu, nedovoli ustavovat vlády emigrantských politických kruhů, nýbrž na místě samém se přesvědčí o skutečných politických tendencích národu a teprve po delší době, po opětovném zkoumání veřejného mínění v postupných obecních volbách, si najdou své dotyčné Adenauery, jako učinili v Německu. Je tedy strach emigrantských politiků, že by se mohli stát ministry až několika týdnů později, pravděpodobně zbytečně.

Hypertrofie stranického života a z ní plynoucí nemožnost se dohodnout i o jednoduchých a samozřejmých věcech, je dalším znakem národního rozvratu. Nevede jen k rozvratu, jest již sama úpadkem. Moc politických stran byla již nezdravá za první republiky. Bylo málo oborů, nejen hospodářských a sociálních, nýbrž i uměleckých a vědeckých, do kterých politické stranictví nezasahovalo. Je samozřejmé, že demokracie

není možná bez politických stran. Avšak v opravdových demokraciích strany nevládnou, nýbrž slouží, respektují minority a zejména pokládají prostá občanská práva za nadřazená politice stran, prostě za nesouřadná s politikou. U nás však i university i umělecké spolky, sociální ústavy i přiděly stipendií a bytů byly předmětem politických zápasů. Naši profesionální politikové, třebaže žijí už léta v zemích vyspělých demokracií se ničemu ani nenaučili, ani na nic nezapomněli. A žijí dnes prakticky ve vzduchoprázdne prostře: mají tak málo skutečné opory v masách, že si mimo slavnostní příležitosti, kdy není možná politická diskuse, prostě netroufají předstoupit na veřejnost. Žijí jakýmsi incestem sami mezi sebou, svými rozpory, a boji jednoho proti druhému ve svém vlastním prostředí.

Není divu, že v nastupující intelektuální mládeži jeví se k tomu všemu odpor. Mladí lidé, probíjející se záplavou západní literatury vidí myšlenkovou poušť těch, kdo by chtěli věsti: zklamání domovem a znechucení jalovostí politické emigrace, rozleptávají kritickou lučavkou mnohé z hodnot, z nichž byl vybudován skoro všechnen dosavadní národní život. Jak se na mládež náleží, jsou tím radikálnější, v čím větším nesouladu jsou dosud v nich samých nové myšlenky, na které narazili, jež si leckdy oponují a které se jim dosud nepodařilo uvést v řád a logickou souvislost. Ne každá nová — a leckdy to ani není nová — knížka je s to, aby vystavěla nový svět. Ne každá hluboká myšlenka je také konkrétní myšlenka. Ideologie mívá krátký dech v praksi. „Propheten links, Propheten rechts — das Weltkind in der Mitte“ (Goethe). Mládež uvažuje znovu o Keynesovi, o absolutní demokracii, o jedné světě, o socialismu za plné svobody, o sjednocené Evropě, o federalismu, o překonání národního a národnostního principu v politice, o radikálním světoobčanství atd. Tisíce ideových nitek jež však nevytvářejí dosud tkáň. Jak jinak ani není možno. Avšak cesta od slova ke skutečnosti života je daleká. Mravní ideový perfekcionismus může být do konce i nebezpečím. Kritika poměrů nemá vybočit — ač-li kritik není osamělým mravním geniem — v opovržení a nechut. Nelze vylít se špinou i dítě. Kritika ideje národní? Zajisté. Nikdy není dost kritiky. Přes všechno zlo, jež v ideji národní dosud temnilo, nelze se přenést přes skutečnost, že idea národní má dosud nesmírnou dynamickou sílu, jako velmi přirozené soustředění četných mravních a tvůrčích sil lidí stejného jazyka stejného původu a podobné historie. Jazyk není jen komunikací myšlenek, nýbrž i bezprotsřední inspirací tvůrčí. Geniální tvůrce slova může mít pro lidského ducha neméně význam než nová ústava. Vývoj nevede jen ke globalnosti, nýbrž zároveň i k decentralisaci a autonomnosti. Bylo by nesmírným bludem, kdyby se ideu národní v kladném tvůrčím smyslu, ponechalo marxismu, který se zajímá o národní myšlenku jen jako o nástroj materialistické revoluce.

ZDENĚK NEJEDLÝ — SYMPTOM REŽIMU

Jednou z pozoruhodných postav mezi komunistickými vládci současného Československa je nepochybně Zdeněk Nejedlý: starý komunista, zasloužilý český historik, první profesor hudební vědy na Karlově universitě, známý radikální žurnalistický bouřlivák a nyní ministr školství, vědy a umění — alespoň formálně nejvyšší autorita ve věcech souvisejících s výchovou a vzděláním současné mladé generace, určovatel literární a nejvyšší komisař pro veškeré vědecké snažení. Jeho dozoru podléhá, jeho směrnicemi se musí bezpodmínečně řídit veškeré československé školství od mateřských školek až po university, umění od sochařství až k poesii, věda od mikrofyziky až po sociologii a filosofii.

Nebude tedy na škodu podívat se pozorněji na poslední Nejedlého populárně vědecké dílo, jeho spisek T. G. MASARYK VE VÝVOJI ČESKÉ SPOLEČNOSTI A ČS. STÁTU, vydané letos u příležitosti stého výročí Masarykova narození, a určující postoj, který od nynějška

každý občan a každá instituce musí zaujímat. Spisek vyšel nákladem 100.000 výtisků v prvním vydání a je zřejmě určen pro střední a vysoké školy právě tak, jako pro nejširší veřejnost.

Srovnáme krátce tento jeho letošní spisek s podobným Nejedlého spiskem T. G. MASARYK, který byl po prvé vydán r. 1938 a který vyšel po druhé v nakladatelství „Svoboda“ roku 1946. Na těchto dvou spiscích lze pozorovat zajímavé změny v komunistickém postoji, k nimž došlo v poměrně krátkém údobí mezi léty 1946 a 1950.

Roku 1946 byl Masaryk Nejedlému ještě mužem velkých pokrokových cílů; jeho pokrokové cíle sdílíme i „my“, i když k jejich dosažení někdy musíme volit prostředky nové, o nichž jsme poznali, že k tomuto společnému cíli vedou; takový postup je plně v Masarykově duchu. Timto společným cílem je „pomáhat k vítězství humanitě, lidství“. Všeobecně jde Nejedlému r. 1946 ještě o naplnění velkého Masarykova

odkazu; charakteristicky končí svou brožuru těmito slovy: „V tom všem i dnes nám může být Masaryk vzorem a učitelem. Jak byl po celý svůj život. I svou bouřevnatostí a vytrvalostí, s níž šel vpřed přes všechny překážky, až došel cíle. Tak můžeme, tak máme jít i my. A stále dál a dále, jak zase vždy šel i on. Tak nejlépe, ano tak jediné naplníme velký odkaz T. G. Masaryka“. Dle tehdejšího Nejedlého názoru, v oblasti politické je dosud nedocenoeno, co všechno Masaryk v první světové válce dokázal: „Nejen českému národu, i Francii, jako hlavě demokracií, dal tak vlastně program, z něhož Francie i dnes žije: program ochrany i jiných demokracií, program humanitní“. Tento program byl Masarykův program, jím byl vnesen do světové války; byl to program, s nímž také „vítčtil, jako nej-mocnější zbraní i uprostřed vrávy válečné, takže vrátil se — jako prezident nového, jím vybojovaného státu Československého“.

V tomto spisku (a ovšem i v dřívější velké Nejedlého Masarykově biografii) je Masaryk neúnnavným bojovníkem za duchovní, hmotné, kulturní i sociální obrození českého života. Je „velkým humanistou“, který po celý svůj život, ba i svou smrtí, mluvil do svědomí celého světa. Jako prezident byl zastáncem „všelidské, demokratické politiky mezinárodní“, v domácím prostředí „hlavní je mu jeho humanistická snaha, aby lidem bylo lépe“. Byl i pro velmi smělé sociální reformy, „snažil se všemožně prospět všem, kteří v republice trádali“.

Masarykova celá činnost v Praze od jeho prvního vystoupení byla „jarem české vědy“. Masaryk „...intelektuálně, svou novou vědou, ale i morálně, touto svou sociálností, ...obrodil český svět“. Svou Českou otázkou i svou Otázkou sociální dal českému národu nový program, v němž správně pochopil a ocenil nejdůležitější problémy a požadavky dneška; strhával gloriolu s falešných model, odhaloval zla a nefesti v lidské společnosti; své žáky učil myslet, vzdělávat rozum, v morálním směru učil žít čistě a zdrženlivě. Jeho veliké i hluboké dílo zasáhlo samo nitro českého života: „Bylo to přímo přeorání českého světa, z něhož my všichni, necht jakéhokoliv oboru neb směru, jsme vyšli a jež dodnes v nás, i když si toho mnozí nejsou již vědomi, silně působí. A přece: to byl teprve základ Masarykovy práce. Základ, na němž pak bylo vybudováno jeho vlastní životní dílo — velké jeho dílo osvobozenecské a budovatelské, jež počalo, když Masaryk, vykonav toto české dílo, vstoupil do širších ještě dějin světových“.

ROKU 1950 Masaryk Nejedlému již není osvoboditelem a budovatelem Československé republiky: podle jeho nové interpretace, západní vlnmoci měly v úmyslu zachovat Rakousko-Uhersko; český lid, nikoli Masaryk, jím však „udělal čáru přes všechny takové rozpočty“. Bylo to trvajícím vědomím české státní samostatnosti v minulosti, které bylo konečně probuzeno k činu velkou ruskou říjnovou revolucí: „Do toho však padl i Říjen 1917. Ruská revoluce! Blesk tam na východě, a osvobozující slovo z nejbližšího a nejmilejšího nám národa ruského. Tu nejen vzpomínky už to byly, které povzbuzovaly náš lid, ale zrodilo se v něm i odhodlání k činu... Tak vznikla Československá republika, a vše další bylo jen přizpůsobování se tomuto faktu. Přizpůsobily se vlnmoci, přizpůbili se i domácí politikové“. Vedoucí lidé republiky a Masarykem v čele však tato fakta zastírali, zapírali, umlčovali; tak republika nebyla postavena na silách jimiž vznikla, na českém lidu a Říjnové revoluci, ale na milosti západních vlnmocí. „A proto byla chorá hned při svém prvním organisoování a neudržela se“.

Vnitřní i zahraniční politika československá byla pochybena od samých počátků. Masaryk sám „...nekriticky a nevybíravými slovy ponižoval Sovětský svaz, jen aby náš lid odvrátil od tohoto nového, lidového, socialistického světa tam na východě“. Ve vnitřní politice Masaryk „...podřezal větve sám pod sebou... Rozvoji komunismu u nás nezabránil, ale sám se vydal v moc buržoasní a pseudosocialistické reakce“. Octl se v úplné izolaci, v roli mouřenice, který vykonával svou službu: „Až přišla chvíle, kdy tato cháska ani za zeď Masaryka nepotřebovala a odhodila ho. Masaryk musil roku 1935 odejít s prezidentství a roku 1937 zemřel“. Stalo se tak v době, kdy politika jeho a jeho pokračovatelů přivedla národ na samý okraj propasti.

Pro Nejedlého z r. 1950 vyplývá z toho všeho ovšem jasné poučení. Český národ se již nikdy nesmí vrátit k tomuto smutnému dědictví; i po osvobození „Rudou armádou, věrným nám Sovětským svazem“ se u nás našli takoví, kteří „...se pokusili o vrácení Republiky na bludné cesty První republiky. Puč rakenních členů vlády v únoru roku 1948 měl především tento účel“. Avšak lid byl již poučen, zvedl se a odrazil tento útok a s ním i všechno to zlo První republiky. „Od února 1948 platí už jasně a nesmlouvavě: nikdy už proti pracujícímu lidu, nikdy už s imperialisty Západu... My, vedení Komunistickou stranou Československa v čele s

prezidentem Klementem Gottwaldem — my jsme zachránili Republiku a zachraňujeme ji i dál před novými úklady těchto nepřátel republiky. A poučení chybami minulosti, povedeme ji tam, kam ji slíbil vést, ale nedovedl Masaryk — stále vpřed a k lepšímu zítřku!"

Masaryk, který ještě před čtyřmi léty byl „velkým humanistou“ a demokratem v politice domácí i zahraniční, je nyní Nejedlému již jen ponižovatelem Sovětského svazu, stavějícím se do cesty velké říjnové revoluci ruské, doma pak loutkou v rukou buržoasie a „pseudosocialistické reakce“ a nakonec „mouřeniněm“, který se ocitl v úplné izolaci. K neméně závažnému přehodnocení dochází však i pokud se týče Masarykova theoretického díla. Masaryk již není „obroditelem“ a „jarem“ české vědy. Jeho **Otázka sociální je nyní „...ze všech Masarykových knih nejen nejslabší, ale přímo reakční a nebezpečná“**. Masaryk přednášel a napsal proti marxismu polemiku „...ne věcnou, přímou, nýbrž zatemňující a matoucí místo objasňující“. Při svých zásadách, podle Nejedlého názoru, nemohl ovšem pochopit marxismus, právě tak jako později neporozuměl ruské říjnové revoluci. „Ale tu neplatí, že nevědomost hříchu nečiní. Bylo příliš neodpovědné počínání, chtít naši mládež a veřejnost vykládat marxismus a nerozumět mu“. Co Masaryk podává jako Marxovo učení je „podivná a vulgární zmatenina“, jejíž četbou naše inteligence dodnes trpí. Nejedlý uzavírá: „Masaryk jednou formuloval svůj poměr k těmto otázkám takto: vždycky s dělnictvem, často se socialismem, zřídka s marxismem. Kdyby byl postupoval obráceně, lépe by byl došel cíle“. Vedle toho; Masaryk dokonce „...nejednou, jako v bojích o Rukopisy, ukázal, že opravdu ani necítí dost s národním masou... neviděl lid, neviděl masu národa, ani s ní necítil, ...takže nejen maloměstáci, ale i lidé jinak dobří a pokrokoví cítili to jako nedostatek v něm národního citu“.

Bylo by možno uvést ještě řadu příkladů a citátů, které by ilustrovaly velký dialektický skok, který se zdařil statičkému ministru školství, vědy a umění mezi léty 1946 a 1950. Skok tím zajímavější, že Nejedlý je skutečným odborníkem v oboru masarykovského badání; vždyť po dlouhá léta před druhou světovou válkou se zabýval přípravou obsáhlé a neobyčejně důkladné biografie T. G. Masaryka, k níž shromáždil i mnoho cenného materiálu. Jeho výroky jsou tedy mnohem závažnější než tragikomické výlevy neinformovaného ministra informací Václava Kopeckého o témže předmětu (Kopecký rov-

něž vydal letos brožuru o Masarykovi). Nepřihlížíme-li ani k jeho oficiálnímu postavení, Nejedlý nám přímo vzorně typisuje osud aktivistického intelektuála-odborníka v komunistickém režimu.

Náhla proměna v Nejedlého postojů vůči Masarykovi není ovšem jeho proměnou první, a nezůstane pravděpodobně ani jeho poslední. Jeho přímo devotně nadšené velebení a vychvalování maršála Tita v nedělních rozhlasových projevech je ještě v dobré paměti. Tito byl dlouho pro Nejedlého nedostizným a zářným vzorem celého národa, byl velikým hrdinou nové doby; Titova Jugoslavie byla jeho ideálem, byla nejpokročilejší zemí ze všech lidových demokracií. Po roztržce s Kominformou se ovšem z Tita stal kapitalistický zaprodanec a fašistický pes. Takoveto dialektické skoky z extrému do extrému nejsou tedy pro Nejedlého nezvyklé; jsou však tím zajímavější tam, kde jde o tak velkou část Nejedlého celoživotního vědeckého díla, jako je tomu v jeho spisech o Masarykovi.

Nepovažujeme za nutné pokoušet se o detailní vyvrácení všech absurdností, jichž se Nejedlý v svém posledním spisku o T. G. M. dopouští. Celá řada Nejedlého „faktů“ i interpretací je dostatečně vyvrácena jeho vlastním předválečným literárním dílem, na jehož existenci Nejedlý jakoby zapomněl. Jeho proměny v posuzování Masaryka jsou ovšem snadno pocho-pitelné s hlediska potřeb komunistického režimu: pokud komunistická strana neměla monopol moci v ČSR, potud bylo vhodné pokoušet se dle možnosti identifikovat stranu s obrovským prestižem Masarykova jména. V současném „vyšším stadiu lidové demokratického vývoje“ však Masarykova práce i jeho teorie mohou být režimu jen nebezpečné — Masaryka je třeba odhalit jako třídního nepřitele.

Otázka, které z Nejedlého výkladů se shodují s pravdou a které jsou mylné či lživé, Nejedlého zřejmě naprosto neznepokojuje. Konec konců, v marxisticko-staliniském theoretickém arsenálu se nachází velmi užitečná zbraň — dialektika. Vše na světě (mimo snad SSSR a „lidové demokracie“) se vyvíjí v protikladech, hmota právě tak jako její odraz — lidské myšlení. Logický zákon sporu je pro stalince pouhým buržoasním předsudkem. Vyvíjí-li se vše v protikladech, proč by nemohl tentýž Masaryk být jednou bílý, jednou černý, dle okamžitého „vývojového stadia“? Dle stalinisko-marxistické logiky může snadno Masaryk být v jednom okamžiku mužem, který vybojoval svobodné Československo a dal

i západním demokraciím humanitně-demokratický program, zatím co v okamžiku dalším je izolovaným moučením, který chtěl nechť sloužil reakci. Jeho teorie mohou být jednou obrozením české vědy, v zápětí pak nebezpečnou a reakční zmateninou.

Osud, který stihl Masaryka, není ovšem vyhrazen pouze zásadním ideovým odpůrcům bolševického komunismu, postihuje nezřídka i komunisty samé a jejich sympatizéry, jakmile na sebe v některém, třeba podružném bodu uvalí hněv stalinické hierarchie; těžká stalinská ruka dopadla plnou vahou na Trockého, Radka, Bucharina, Zinověva, Kameněva, Rajka, Kostova, zavržení byli sympatizéři Henry Wallace, Zilliacus, proklet byl Tito a mnoho jiných. Bolševičtí despotové baží po totálním monopolu moci ve světě, po možnosti úplné a neomezené manipulace s člověčenstvem: vše, od galaktických systémů až po sebemenší historickou událost, od filosofie až po hudbu a novinářskou karikaturu, vše je popisováno, interpretováno, vysvětlováno pouze z hlediska okamžité užitečnosti pro jejich mocenské aspirace. Změnil-li se v některém bodu situace a jejich okamžité mocenské potřeby, něco, co ráno bylo bílé, je pro ně (a „vždycky bylo“) v poledne černé, dosavadní hrdina se rázem stane odvěkým záluďným nepřátelským agentem, tvůrce Rudé armády dlouholetým zrádcem ve službách cizích mocností.

Bude-li zítra s hlediska bolševické autokracie výhodné likvidovat ministra Nejedlého, dosud prominentního a váženého potentáta, tedy ministr Nejedlý se jednoho rána probudí jakožto buržoasně-nacionalistická úchylika a dozví se k svému překvapení, že touto úchylikou vždy byl. V bolševické teorii i praxi byla pravda pohřbena jakožto buržoasní předsudek; politicko-mocenské potřeby vládnoucí stalinické kasty slaví svůj totální triumf. Před čtvrt stoletím napsal o tom T. G. Masaryk v Světové revoluci tato přímo prorocká slova: „Bakunina by se bolševici mohli dovolávat pro svůj vyložený jesuitism a macchiavellism. K němu jsou dovedeni tou tajností spikleneckou, které přivykli, a úsilím po moci, po diktatuře; dosáhnout moci a udržet se v ní stalo se předním cílem; kdo věří, že dosáhl nejvyššího definitivního stupně vývoje, že má neomylnou vědomost celého společenského zřízení, ustane v práci o pokrok a zdokonalování a bude mít hlavní a jedinou starost, jak si svou pozici a moc udržet“. Po 25 letech dalšího vývoje bolševismu výsledky v tomto směru překonaly všechno očekávání. Na štěstí pro demokratický svět, bolševický totální úspěch v tomto směru, jejich naprosté potlačení svobodného hledání objektivní pravdy, nese v sobě (máme-li to vyjádřit terminologií samotného Marxe) zárodky svého vlastního konce.

H. J. Hájek (London)

INTELIGENCE DOMA

Připomeňme si značně opomíjenou skutečnost: doma jsou dosud lidé, ač je jich málo, kterým se stále ještě daří uhajovat si značnou neodvislost, možnost osobního studia a tvoření, možnost soukromého života. Na universitách, na příklad, je dosud možné zdržet se jakékoliv přímé spolupráce nebo členství v některé z komunistických organizací. (Ovšem mezi staršími ročníky — noví studenti jsou přijímáni na základě důkladných prověrek, které zaručují, že budou spolupracovat v kroužcích, v SČM atd.) Ti z českých studentů ve vyšších ročnících, kteří se připojili k SČM nebo pracovali na brigádách, fakultních spolecích, kroužcích v soutěži tvořivosti proti svému přesvědčení, učinili tak ze zbabělosti, neboť účast je skutečně, nejen v ústech komunistů, dobrovolná. Říkalo se sice, že neúčast bude považována za nepřátelský postoj k socialistickému tvoření, avšak ti, kdo se spolupráci zásadně vyhýbali, nebyli dodnes ani pronásledováni, ani trestáni, ani vyloučeni ze studia. Vím

dokonce o několika protikomunistických a několik nekomunistických disertacích, které byly na jaře 1950 schváleny a na jejichž základě byl udělen těmto studentům v r. 1950 doktorský titul. Ještě na podzim 1949 a na jaře 1950 byly na universitě semináře, kde se diskutovalo proti komunismu. Profesori, vedoucí tyto semináře, sice už na universitě nejsou, ale jinak nebyli ani vyslýcháni, ani uvězněni. A takových příkladů by bylo lze jmenovat několik. Jinými slovy: mít rovnou páteř je možné, a co víc, jsou v ČSR intelektuálové, kteří rovnou páteř mají. Bylo by nesprávné zahrnovat všechny lidi, žijící ve vlasti a rozhodnuté zůstat ve vlasti děj se co děj, pod název „kolaborant“. Právě tak by bylo nespravedlivé považovat tyto lidi za slabochy. Nehledě k tomu, že většina inteligence doma je poutána osobními a rodinnými problémy, jsou tam i ti, kteří považují setrávání s mučeným národem za projev hrdinství (svědomí jim přikazuje: zůstat a nezkřivit se), za nadosobní

obětí národu, jenž byl již po tolikáté znásilněn a jenž, dle nich, mohou udržet při životě jen ti, kteří neztratili styk s jeho denními problémy a s jeho celou atmosférou. Říkají, že někdo doma zůstat musí a svůj úkol vidí v pomoci těm ze svého okolí, kdo kolísají a kdo nejsou dosti silní, bránit se útokům komunistické propagandy. Říkají, že musí ve vlasti zůstat lidé, kteří by zevnitř pomohli národu přežít období tmy a mlčení. A, upřímně řečeno, tyto lidé nemají valného mínění o práci intelektuálů v emigraci. Především o této práci nic nevědí a za druhé obviňují vedení pravicových stran, že svou krátkozrakostí a ne dost jasně formulovanou politikou, přivedly národ do situace, v níž právě je. Sice doma existuje „teorie kolektivní viny“, je však značně abstraktní a často přijímána jen tehdy, nezahrnuje-li toho, jenž o ní teoretisuje. Jinak je vina posouvána tu na Beneše, tu na vládu, na jaltskou konferenci, dokonce i na Mašaryka. Krátce řečeno všechno možné, jen ne uznat, že já jsem spolutvůrce, ať již nezájmem a osobní pohodlností, nebo pokvětovou všeobecnou zaslepeností. Bystřejší však uznávají, že by byli aktivněji zasáhli do předúnorového vývoje, kdyby si byli prostudovali komunistické brožurky, které dnes musí memorovat k prověrkám, kdyby si byli přečetli alespoň romány takového Šolochova či Simonova. Nicméně, pocit odpovědnosti je značně neduživý.

Nikdo, a především mladá generace, již nevěří na obnovu ČSR z let 1918–38. Počítá se s tím, že zvítězí-li Západ, vytvoří se v Evropě federální stát, či státy. Nacionalismus, až na některé malé výjimky, mezi domácí inteligencí zcela vyhybnul. Hlavně proto, že převládá přesvědčení, že si neumíme vládnout, že jsme již dvakrát během desíti let prokázali fatální slabost a bezpáteřnost a také proto, že je sentimentální vlastenčení smykáno všemi domácími novinami. Zarážilo mě, že se o nacionalismu v emigraci tolik diskutuje a jistě by to překvapilo i intelektuály doma.

Odříznutí od práce Čechoslováků v zahraničí, izolování ve vězení kulometry střežených hranic a v městech prolezlých tajnou policií, v krupobití komunistické propagandy, bojuje mladá inteligence zoufalý a vyčerpávající boj o udržení individuality a čistého svědomí. Lidé, žijící ve svobodných zemích, si jen těžko mohou představit jak krutý, jak bolestný je to boj. Zápas se sebou, zápas s únavou, zápas s depresí a s resignací, zápas podložený strachem z výslechů, z koncentráků, z naprosté samoty, z neřešitel-

nosti složitých místních problémů a z konečné neřešitelnosti problémů světových. Je bojován v atmosféře večných, do očí řvoucích lží a sprostoty, každodenních zrad a epilepsie komunistických optimismů a radovánek — v atmosféře zešedivělé jednotvárnosti života v „Zauberbergu“, v ovzduší bez humoru, neboť smích na pražských ulicích se už stal překvapující událostí. (Sem ovšem nezahrnuji uondané členy SČM, kteří tu a tam, na Václavském náměstí dle rozkazu hrají „zajíček v své jamce“ a zpívají píseň pěti-letky v plánované veselici pod dozorem potentátů, šklebicích se na ně z gigantických obrazů, jimiž jsou polepeny všechny domy). Československý intelektuál musí bojovat s komunistickou frazeologií a poučkami, jež opakovány do umoření radiem, novinami, nápisy na domech i v domech, na schůzích a často nevyvážené pádnými protinázory (zvláště v odlehlých oborech, neboť komunisté fušují všude, i v jazykovědě) — přec jen tu a tam otupují smysl pro svobodné uvažování i u generace ne právě nejmladší. Vkrádá se nám myšlenka není-li to boj ztracený. Neubíje-li tuto generaci osamocení, nejistota, strach a nepohltí-li ji jednou rozžhavený kráter, na jehož okraji dosud hrdinně balancuje.

Komunistické zotročování a izolace ČSR se děje pomalu. Jeden týden to, druhý ono. Málokdo uváží, že na příklad v létě 1949 byl ještě pořádán prázdninový tábor British Council v Krumlově, jehož se mohli Čechoslováci zúčastnit, kdežto v květnu 1950 byl British Council, tak jako před tím Americká a Britská informační služba, uzavřen a jeho zaměstnanci museli okamžitě opustit území ČSR; že na jaře 1950 byla všechna auta cizinců ozdobena žlutými čísly, aby se lehce rozpoznalo, kdo ještě udržuje styky s přáteli reakce. Lidé si to nestačí uvědomovat. Stále to ještě jde. Stále zůstávají věci, které se ještě smějí. Před vánocemi 1949 se ještě smělo psát do ciziny, po vánocích se již lidé museli vykazovat osobními průkazy při podávání dopisů za hranice. Krok za krokem. A český intelektuál pozvolna otravován, otupován a spoutáván, dle slov jednoho mého přítele v ČSR „jde za krysařem, fascinován, zpitomen, neschopen odporu, neschopen vytržení z očarovného kruhu, ač ví, že jde do záhuby“.

Jak hledí naše inteligence do budoucna? Kromě vroucí víry ve vznik Spojených států evropských a ovšem protinázorů: hrůzy z úplného rozbití Evropy nebo dokonce i celého světa — při nejmenším však ze zničení evropské kultury a civilizace (jsou ti, kteří říkají „Zaplat' Pánbůh!“),

Ize rozdělit uvažování ve futuro na pět směrů. Uvažování o budoucnosti a z toho vyplývající postoj ke komunismu jsou nejožehavějšími problémy, které se stále a stále probírají v nočních sedánkách intelektuálů po domácnostech (tak jako za války, neboť — jak trávit volný čas?) — a nakonec se nic nevyřeší, jen snad to, že „nous sommes dedans“.

Jsou v ČSR ti, kdo věří ve vítězství Ruska (v tomto směru převládá názor, že Rusko obsadí v prvních dnech nebo dokonce týdnech celou Evropu) a v postupné prolínání komunismu a demokracie. Tito lidé doufají, že komunismus, přijatý na příklad Anglii, nabude jiné, snesitelnější formy. Intelektuálové, hlásající podobné názory, uvažují o spolupráci s komunisty proto, aby se uspil vývoj směrem ke komunismu, aby se vývoj směrem ke komunismu paralysoval jejich zásahem (vidíte, že sem patří ještě stále ne dost poučení optimisté), aby už konečně do východní interpretace Marxových pouček zasáhly vlivy praktické demokracie, jak dosud existuje v západní části světa. Intelektuálové, kteří se obírají těmito myšlenkami, jsou však zarytými nepřáteli kapitalismu, souhlasí v jádře s komunismem, avšak nechť se ztotožňovat s komunistickými metodami.

Patří sem také lidé, kteří se domnívají, že po světovém vítězství se komunismus sám ze sebe rozloží a zdemokratisuje (tvrdí, že ohavné metody dnešních komunistů jsou jen následkem strachu z ohrožení Západem, že až toto nebezpečí pomine, nebude již třeba užívat násilností). V takto utvořeném novém politickém a ideologickém systému prý zbyde to, co je v komunismu „dobré a pravdivé“. Tito lidé uvažují o komunismu jako o nové vývojové etapě civilizace a věří, že každý přerod se děje v křečích násilností, krve a chyb.

Druhý směr vychází z opačného předpokladu, ač jeho závěry jsou podobné směru prvnímu. Někteří intelektuálové se totiž domnívají, že zvítězí Amerika ovládne Evropu, že ji hospodářsky i duchovně zotročí, že si Američané dají za svou pomoc řádně zaplatit a že Evrope, zničené a vydrancované příští světovou válkou, nezbyde než stát se zžebračelou kolonií amerického kapitálu. Právě tak jako intelektuálové prvního směru, i tito podléhají vlivu komunistické propagandy. Tlumochi životní obzor takto amerikanisované Evropy jako hrůzovládou chewing-gum a boogey-woogey. Strachují se, že západoevropská kultura je na vymření a někteří z nich vzhlížejí toliko k Anglii jakožto k jediné pří-

padné zachránkyni kulturních tradic. Vidí v ní ostrůvek lidské slušnosti v oceánech barbarství a neomalenosti, kterým propadly zdívocelé davy ať již na té, či na oné části světa. Optimisté mezi těmito intelektuály doufají, že vzdor politickému a hospodářskému komandu Bílého domu (všimněte si, jak se již zabydli v nesvobodě) nastane prolínání zbytků evropské kultury a americké techniky a že se snad časem potomkům Homéra a Tomáše Aquinského podaří vymanit z dočasného zglajchšaltování a oživit duchovní poušť, ovlázanou jen Coca-Colou.

Právě takové depresi podléhá třetí směr, který kolísá uprostřed obou předchozích. Obává se jak vpadu a vítězství Ruska, tak vítězství Ameriky (o jiných státech se již doma neuvažuje — jak neskonale směšné by se jim zdály trpasličí potyčky česko-slovenské, sudetsko-české atd. Z valné míry necítí se již občany ČSR, ale občany Evropy). Neztotožňují se ani s komunismem ani s kapitalismem a co háře: nevidí třetí cesty. Zprava se na tyto bezbranné intelektuály šklebí oligarchie trustů a konservových magnátů, zleva rudí bonzové. Západ znamená prodat se — Východ provaz.

Tito lidé opravdu nevědí kudy kam. Ježto v jejich očích neexistuje svobodný duch, znamená pro ně kultura buď službu jednomu nebo druhému hospodářskému systému. Jsou dosud zapřísáhlými odpůrci komunismu, zároveň však zoufají nad Západem, hlavně proto, že nemá pevnou a jasně formulovanou ideologii, kterou by mohl lidem nabídnout jako zbraň proti komunistickým poučkám. Podle nich nestačí, mluví-li Západ o svobodě, o demokracii atd. Dnes již v ČSR se tyto pojmy staly pouhými slovy. Demokracie prý zklamala, neboť důsledný parlamentní systém dovoluje a umožňuje vznik skupin, jež využijí svobody, demokracii rozbijí — tak jako se to stalo v Německu, nebo u nás. Tito lidé volají ať vědomě, či nevědomě po jakémsi centru securitatis, tak jak je svým vyznavačům nabízejí rudá dogmata. Ztrácejí půdu pod nohama, žijí ze dne na den a nevěří už v nic a ničemu. Americký rozhlas a tisk sledují (pokud je to vůbec možné) se stejnou nedůvěrou jako rozhlas a tisk ovládaný Moskvou. Nevybřednou-li ze své bezradnosti — čeká na ně buďto přijetí komunismu nebo naprostá deprese a sebevražda.

Za čtvrté jsou doma katolisující fatalisté (sem nezahrnuji bojující katolíky), pro něž náboženství je formou úniku z bezradnosti nad zešlévším světem. Věří v obnovu náboženství, říkají, že

blíží se světová katastrofa je zapříčiněna bezbožností západní civilizace, která přesunula svůj zájem z duchovna do světa jevů, do světa techniky bez srdce, do světa, který se klaní modlům Baala. Podle nich se naše civilizace odsoudila k zániku v tom okamžiku, kdy postavila do středu světa člověka, jímž vše začíná a vše končí. Nejde-li nad člověka, nedosahuje ani jeho, neboť člověk nikdy nedospěje svého ideálu. Blíží se apokalypsa je Božím trestem za naše hříchy a za hříchy našich otců, dědů a pradědů, kteří tuto katastrofu pomáhali připravovat. Věří ve vznik křesťanského státu a v nemožnost osobního zasahování. Skládají ruce v klín. Říkají: „Zbývá nám už jen čekat a modlit se“.

Nu a, ovšem, za páté je jistá část inteligence (a sem hlavně patří inteligence starší), která (dle nové komunistické poučky) nevěří v revoluci zevnitř, která očekává, že se to bez ní nějak k dobrému obrátí, že se jednoho krásného

slunného rána probudí a Američané budou po pražských ulicích rozdávat cigarety, čokoládu a svobodu. Jak a kdy s určitostí nevědí — patrně však příští měsíc. Mezi těmito lidmi panuje mocná a otlá JPP, snáje a prorocství; Sibyla a bába kořenářka. „Už to praská“, říkají, mnoucí si radostně ruce za stolem kavárny a těší se už na svůj den, kdy, ještě dříve než se emigrace vrátí na bílém koni, aby jim vyrazila žezlo z ruky, ještě za tepla a honem zasednou za stoly ministerstev a budou soudit a odsuzovat zvrhlé spoluobčany.

Všechny tyto směry myšlení, se samozřejmě často prolínají. A takto debatují hlavně ti, které jsme zahrnuli pod druhý typ intelektuála, který „následuje krysaře“. Je to proto, že jsou dnešní intelektuálové odsouzeni k nečinnosti? A nebo jsou nečinní právě proto, že debatují? A jak v této intelektuální atmosféře dopadne boj těch, kteří zápasí o svou osobnost? Jak jim dodat víry?

Aqua

BIBLIOGRAFIE SUDETSKÉ PUBLICISTIKY,

určená politickým pracovníkům čl. demokratického exilu, vyjde v březnu 1951 v řadě prací Studijního ústavu Skutečnosti. Tato bibliografie obsahuje mimo zevrubných informací o politické a kulturní činnosti sudetských Němců podrobný popis všech důležitých knih a časopiseckých článků o této otázce, vydaných sudetskými Němci. Účelem publikace je, aby zájemcům usnadnila rozhled po důležitém aspektu německé otázky. Přibližná cena DM 3.—, nákladem německé mutace DEMOCRATIA MILITANS. Zájemci nechť napíší na adresu:

Muenchen, Schliessfach 6, Postamt 62
Germany.

KUPUJEME ČESKÉ A SLOVENSKÉ KNIHY A ČASOPISY: klasiky, díla náboženská, hospodářská, historická, beletrii starší i novou, poesii. V Německu platíme v markách, v ostatní cizině dolary. Podrobné nabídky s udáním požadované ceny na redakci SKUTEČNOSTI, Muenchen Postamt 62, Schliessfach 6, U.S. Zone, Germany

SDRUŽENÍ SVOBODNÝCH ČECHOSLOVÁKŮ VE ŠVÉDSKU

zvolilo na valné hromadě dne 28 ledna 1951 nový výbor, jehož předsedou je Miloslav Brouček a jednatelem Dr Robert Vlach. Jediná adresa Sdružení je: Dd fria tjeckoslovakernas forening i Sverige, Postbox 757, Stockholm 1.

D O P I S

VÍTE CO BYCH CHTĚL? Aby všichni slušní Čechoslováci v cizině nechali veškeré stranické politiky a mysleli na to, aby sobě a svým nejblížejším udělali život co nejpříjemnější, aby pomohli krajanům z táborů, aby si vzájemně pomáhali v těch různých zemích, aby využili svého nadání a vzdělání a vypracovali se. Aby nechali sentimentálních oslav památných dnů z I. Republiky, Mikulášů a podobně, jestliže po oslavě se pak pohádají a málem seperou pro nesmyslné osobní a stranické (jak směšné) rozmišky. Ať se všude naučí především řeči národa kde pracují.

Nemyslete na budoucnost příliš vzdálenou a na návrat. Pamatujte se na ty pomluvy, jaké potkaly legionáře a pozdější emigranty při návratu domů? Nikdo Vás nebude čekat a domácí „odboj“ bude opět obsazovat místa.

Myslete na sebe, na své školení, zaměstnání. Jestliže se tu v cizině uplatníte a vypracujete, pak Vás eventuelně budou chtít doma. Nepovažujte „cizinu“ za něco cizího. Získáte-li si přátele a vypracujete-li se, (budete celými lidmi, dobré přátele všude naleznete) bude Vám ve světě v mnohem případě lepší než doma.

Srdečně zdravím a přeji úspěch

Váš F. Č. Švédsko

Z technických důvodů, vyvolaných změnou tiskárny, odkládáme slíbené pokračování článku dra. Jaroslava Stránského do příštího čísla.

EVROPSKÁ KOLEJ V BRUGGÁCH

V březnu a květnu letošního roku se provede

VÝBĚR STUDENTŮ

pro školní rok 1951/1952

Podmínky přijetí: staří od 20 do 30 let,

vzdělání: dokončená univerzitní studia,

dokonalá znalost slovem i písmem buď angličtiny nebo francouzštiny, druhou z těchto řečí musí ovládat aspoň obtojně; kandidáti budou podrobeni zkouškám.

Pro uprchlíky ze země za železnou oponou jsou k dispozici nejméně tři stipendia. Jinak činí náklady na roční studium se zaopatřením 50.000 belgických franků.

Uprchlíci z Československa mohou poslat francouzsky nebo anglicky psané žádosti s podrobným „curriculum vitae“ na adresu:

COLLEGE D'EUROPE, 16 DYVER, BRUGES, BELGIQUE

a to do 1 dubna 1951.

Rektorát odevzdá žádosti na příslušná místa, kde se provede výběr. Zájemcům pošle kolej na požádání leták s podrobnostmi. O ideovém programu koleje psala Skutečnost v č. 11—12 roč. 11.

LOFKO LTD.

SOFT DRINKS MANUFACTURERS

41/5, CHIPPENHAM MEWS,
LONDON, W9.

